Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 93 (4418). ШИНАРДИ, 8 август, 1967 шу. Мах 2 кап.

Ше машинисталла болх беш вола итт шу дизар дездаьд уьх шера Дудургов Османа Керам-Султана. Грозненски локомотивни депо дикагIа вола машинист хинна дIаэттав Дудургов цу хана денз, республика машинисташкахошта юкъе цIи хезай. Уьх шера из хилар хьалхалаттача опыта Еррисоюзни школе вахийта, хIаьта махарра дикагIбараштa мара тIадиллац из лоархIаме гIулакх.

Юбилея сийна къахьегама вахте латтача Н.-С. О. Дудургова июль бетта кходаьд 1300 килограмм дизельни доагор, нормал совгIа дIабихьаб 800 тонн мухь.

СУРТА ТIА: тепловоза машинист К.-С. О. Дудургов.

И. Плиева сурт.

ХИМИКИЙ ИНИЦИАТИВА КЪОАБАЛЪЯЬЙ

ДАИМ ЛЕЛАЕ СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 50 ШУ ДИЗАРА СИЙНА ЙОЛА ПАМЯТНИ ЦIЕ БАЙРАКХАШ ЯХАР ДУХЬА А СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 50 ШЕРА ЦIЕРАГIА ЙОЛА ПРЕДПРИЯТИ ЯХА ЦIИ ТИЛЛИЙТА БОКЪО ЯККХАР ДУХЬА А ЯХЬ ЙОАРЖАЯРАХ ЙОЛА ГРОЗНЕНСКИ ХИМИЧЕСКИ КОМБИНАТА КОЛЛЕКТИВА ИНИЦИАТИВАХ ЛАЬЦА КПСС ОБКОМА БЮРОС БАЬ СОЦАМ

КПСС обкома бюрос белгалдоаккх, сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце сийна лелаеча социалистически яхьа юкъеяхача Грозненски химически комбината коллективо дика толамаш даьха хилар. Валови продукци арахецара ворхI бетта план ханал ворхI ди хьалха кхоачашъяьй, ах шера баь пайда 583 эзар сом хилар. Предприяте коллективо хIанз шоллагIча шера хьалхара моттиг лелаю даькъа предприятешта юкъе лоаттаеча Еррисоюзни социалистически яхье.

Сийлахь-боккхача Октябра ах бIаь шера юбилея сийна тIанийца социалистически декхараш кхоачашдеча дикагIа дола толамаш дахар духьа комбината болхлошеи специалисташеи, шоашта доккхагIа дола социалистически декхараш тIа а ийна, Нохч-ГIалгIай республика къахьегамхошка кхайкарал даьд Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара сийна КПСС ЦК-ас, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о чIоагIъяь даим лелаергйола памятни байракхаш яхар духьеи Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шера цIерагIйола коллектив яха цIи тиллийта бокъо яккхар духьеи лелаю социалистически яхь серагIа йоаржаяра уж тIа а хьехаш.

Грозненски химически комбината коллективо дIадолалаьча патриотически гIулакха боккха лоархIам а беш, КПСС обкома бюрос **соцам бу:**

1. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара сийна лелаеча социалистически яхье котбаьннараштa телаш йола памятни байракхаш яхар духьа а Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шера цIерагIйола предприяти яха цIи тиллийта бокъо яккхар духьа а социалистически яхь йолаяра тIахьехаш Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегамхошка кхайкарал даьча Грозненски химически комбината коллектива инициатива къоабалъе.

2. Грозненски химически комбината коллектива инициатива хьаллаца, Сийлахь-боккхача Октябра юбилея сийна тIанийца социалистически декхараш кхоачашдеча дикагIа дола толамаш дахар духьа шерра социалистически яхь йоаржае, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара сийна оттаяь даим лелаю юбилейни памятни ЦIе байракхаш яхар духьа а Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шера цIерагIйола предприяти яха цIи тиллийта бокъо яккхар духьа а шерра къовсам боаржабе парте горкомаши райкомаши, ВЛКСМ обком, облсовпроф а профсоюза обкомаш а, юххьанцара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, объединеней, министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой декхарийла бе.

Коллективай болх общественни производства экономически эффективности къахьегама овсарлен лакхъяра, Iилманеи техникаеи кердда карагIдаьннараш юкъекхахьара, арахецача продукце дикал тоаяраи из хьаяргa дIабода мах лохбараи тIаберзабе.

3. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шера цIерагIйола предприяти яха цIи тиллийта бокъо яккхар духьа а хIаьта иштта даим лелае къахьегама турпален символа хьисапера памятни ЦIе байракхаш яхар духьа а лаьца социалистически яхь мишта лел ше мадарра дувца республикански газетий редакцеш, радиовещанеи телевиденеи комитет декхарийла е.

КУЛЬТУРА УЧРЕЖДЕНЕЙ ЛОАРХIАМЕ ДЕКХАР

Дукха ха йисаяц Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза цIей тIаккхача. Дентара денга толамаш совдоах Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша юбилей сийна яьржача социалистически яхье. ХIара коллектив гIерт тIанийна декхараш сийленца кхоачашде. Республика кхашка кхехкаш да юбилейни шерара хьувкъам чуэцара балхаш.

Iалаьмате доккхий а бехкокхаме а декхараш хьалхашка латт республика культпросветучрежденешта а. ХIанз цар берига болх бувзабенна хила беза юбилейни шерарча декхарашца.

Из дика кхета а деш, шоай болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб дукхача культура учрежденеша. «ТIехника болх бу культура ЦIа» яха сийлен цIи яккхара вай республике яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Грознерча В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецо. Цига даим болх беш художественни самодеятельноста тайп-тайпара коллективаш я, царна юкъе оперни коллектив а йолаш. Дворецa кулгалхоша хIара бетта типографе кепа а етташ наха юкъе дIайоаржаю беча балха планаш. Дика вIаштIехьдаьхад цига ленински а октябрьски а дешараш, тематически сайренаш, кхыйола мероприятеш. Цахадлаш наха юкъе болх беш я агитбригада, иштта кхы а.

Дика вIаштIехьбаьккхаб культпросветучрежденей болх Сунженски районе. Цига шерра пропаганда ю дикагIбарий опыта, кхетамца делабу атеистически болх, библиотекаша къаьстта йоакхо ю книжкаш дешарий.

Юбилейни шерара декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахаш, царна коммунистически кхетам луш чIоагIа къахьег Грозненски, МалгIабика, Шелковской районий культура учрежденеша.

ХIанз кхашкара балхаш сихденнача хана, полевой станашка баьккхаб культпросветучрежденеша шоай болх. Цар каст-каста концерташ увттаду къахьегамхошта хьалхашка, йоаржаю дикагIбарий опыт, иштта кхы а.

Дукххача моттигашка гIолла чакхъяьннай республикански агитпоездаш.

Республика культпросветучрежденеша чIоагIа терко ю керда обрядаши традицеши вахара юкъекхахьара. Цу хьакъехьа дикка опыт Iоаяьй цхьайолча моттигашка.

Цу тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. Цхьабакъда, хIанз а дукха кхоачамбоацараш да республика культпросветучрежденей балха юкъе. Юбилейни шерарча декхараша дIадеххача тайпара эргабаьккхабац шоай болх цхьайолча клубаша.

Гудермесски Шаьлен районий цхьайолча клубаша кино гойтарал совгIа кхы беш болх бац. ДикагIбарий опыта пропаганда яра гIулакх ледара латт Урус - Мартана, Ведана районашкарча культура учрежденешка.

Дика вIаштIехьдаьхадац цхьайолча клубашка октябрьски дешараш, кIезига хул тематически сайренаш, тIемеи революцеи ветеранашца вIашагIкхетараш, хьалхашка латтача декхарашца айхха бувзам болаш яц гойтара агитаци.

Ла мегаргдоацаш гIулакх да цхьайолча моттигашка клубай помещенеш геттара эсала хилар, уж Iанна кийч ца яр. Цу хьакъехьа дукха кхоачамбоацараш да Ведана районе. Помещенеш аварийни хьал долаш хилар бахьан долаш 5 клуб болх беш яц Урус-Мартана районе. Шин шера ремонт ца еш латт Советски районерча Борзой яхача юртара клуб. Ер дийлатгIа шу да МалгIабике культура ЦIа хьалдеш латта.

Шенхашта тоаде деза из гIулакх. Гишлоний организацеш декхарийла я культура учрежденеш хьалъяра балхаш сихагIа чакхдаха. Колхозаш, совхозаш декхарийла я клубашта ремонт еча новкъостал де. Цу гIулакха дика йоакхо ю Наурски районерча боахамий кулгалхоша. Клубашта ремонт еча шерра дакъа лоац Ножай - Юрта района общественносто. ХIара боахама кулгалхочун декхар да из гIулакх хьаллаца.

Бехкокхаме ха я хIанз республика культпросветучрежденешта хьалхашка латтар. Массе оагIорахьара цIенхаштта тоабе беза болх. Еррига торонаш оарцагIъяха еза юбилейни шера тIанийна декхараш кхоачашдара. Шей тIаккхачалехьа йистеяха еза хьалъе йолаяь культура учрежденеш. Боккъонца ремонт яь кийчъе еза еррига клубаш, библиотекаш.

Къаьстта йоакхо е йоагIа хIана кхашкара балхаш деча механизаторий. ТIанийна декхараш кхоачашде царна новкъостал делга, кхашкарча станашка боккъонца бола культурни салоIам вIаштIехьбоаккхилга — из культура учрежденей сийлен декхар да. Цахадлаш терко е еза гойтара агитаци тоаяра. Массайолча бригадашка дIаккхоачаш хила еза агитбригадаш.

ХIара клубе болх беш хила еза художественни самодеятельноста коллективаш. Цар репертуар кхетамца вIаштIехьъяккха еза, ах бIаь шера советски халкъо хьабена турпала никъ бувца номераш юкъе а йолаш.

ЛоархIаме гIулакх да дикагIбарий опыта пропаганда яр, производстве хьалха латтарий сайренаш вIашагIъеххкар.

Цахадлаш терко е еза атеистически пропаганда шерра йоаржаяра, къахьегамхошта интернациональни кхетам балара. халкъий доттагIал чIоагIдара, керда обрядаши традицеши вахаре юкъекхахьара.

Каст-каста вIашагIъехкка еза тематически сайренаш. Керттерча декхарех цаI да Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хетаьча КПСС ЦК Тезисашта шерра пропаганда яр.

Белгалдаккха деза культпросветучрежденешта методически новкъостал лоаттаделга тоаде дезаш хилар. Цу гIулакха цахадлаш йоакхо е еза.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей декхар да культпросветучрежденей балха кхетамца кулгалде. ХIанзарча декхараша дIадеххача тайпара вIаштIехьбаккха беза цар болх.

ОКТЯБРА НАКЪАДОЛХАШ

☆ ☆ ☆

ЦАI-АХ Е ШИ НОРМА

Грозненски АТХ-4 коллективе ди тIехьа дукхагIа хул автобоахаме коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабераш. ХIанзлехьа из сийлен цIи еннай ши бIаь совгIача болхлочоа, пхе бригада, кхычарна.

Октябра сийна яхье баьннача транспортникаша ворхI бетта мухь дIа-юха бахьара план 175,6 процент кхоачашъяьй, хIаьта тонно - километрий план 180 процент совгIа кхоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа дIаюха бихьа мухь 18 эзар тонн я. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба цига шофераш Н. Капринин, А. Савельев, Н. Нинниев, А. Моргунов, кхы дукха бараш а. ХIара сменах цаI-ах е шиъ норма кхоачашъю царех хIаране.

Б. КОСТОЕВ.

ХЬАЛХАРА СИЛОС

Дукха доакъош долаш боахам ба Наурски района Ленина ЦIерагIа колхоз. Растениеводство дегIаярца цхьана хIара шера дегIаух укхаза хьайбай боахам, лакхлу хьайбай продуктивность. Ховш махиллара, хьайбай боахама лард я мошеи гIожеи доакъар. Цудухьа, юртбоахама кхы балхаш дешше боккха теркам тIабахийтаб колхозхоша силос кийчъяра.

Силос хьакха ийс комбайн кхашка араьккхай колхоза механизатораша. Силос групповой хьисапе йолл укхаза. ХIанзле ах план кхоачашъяьй механизатораша. Дикача силоса цхьа бIаь эзар центнер паьттах еллай.

Мишта вIаштIехьдаьккхад овш силос йоллар аьлча, колхоза парткома секретара Ф. Катеровича дийцар: «Силос йолла доладеннача хьалхарча деношка балха юкъе кхоачамбоацараш нийслора — силос тоIаеча, машинашта тIайоттача. Кхоачам хилпал транспорт ца хиларах комбайнаш сайца леттар.

ХIанз колхоза ткъаь йиъ йоацаш Шелковской автомобильни боахамера яхкийта кхы а ткъо машин я укхаза болх беш. Из хул хIара комбайна пхиппа гаргга машин. Из дика да.

Жа силосаца Iалашдара чIоагIа йоакхо ю укхаза. Колхоза правленеи парткомеи лаьрхIад кашараштa кхаь километрал гаьнагIа долцаш хIара кхаь-диъ Iула 300—500 тонн силос Iалашъе. Цу дикача гIулакхо торо хулийтаргья хаоттама хьелаш мел во хуле а жа дика Iангара даха. ХIаьта доакъар хьатIаккхахьара аьттув болаш да из. Жа Iуша доакъар хьатIаувзаргда шоай транспортаца. ДIадахача шерашка санна кхашкара трактораш балха тIера ца йоахаш.

ХIанзле барайтта Iула шовзткъе пхиъ эзар центнер силос елла баьннаб колхозхой. Iурра денз сарралца совцац укхазара балхаш.

ХIанз юхейиса план кхоачашъяра шоай берригa низ тIаберзабаьб кхаши хьайбаши леладераша.

Ши бIаь эзар центнер силос — из декхар кхоачашдара къовсам боаржабаьб укх юбилейни шера колхозхоша.

Шоашкара лакхара хьоккхамаш гойташ овсарле къахьег механизатораша Рослямбеков Михаила, Поплутин Дмитре, Козберова Александра, Цыганков Ильяс. Комбайнашта дика гIулакх ду шофераша Марченко Михаила, Соломатин Петра.

П. НОВАКОВ.

ЯЛАТ, БАЬЦАДААРАШ—ДАЬХЕННА

1967 шера 5-гIа август тIанхоачаш республика боахамаша ка бола ялати баьцадаараши кийчдарах йола

СВОДКА

(планах проценташца)

Районаш	Ка бола культураш	Баьцадаараш
Ачхой-Мартана	119	9
Ведана	—	—
Грозненски	113	14
Гудермесски	130	8
МалгIабика	108	12
Надтеречни	173	1
Наьсарен	76	2
Наурски	227	17
Ножай-Юрта	13-эза	—
Советски	—	—
Сунженски	143	19
Урус-Мартана	248	15
Шаьла	120	5
Шелковской	150	16
г. Грозный	—	13
Ерригача республике гIолла	139	15

МИШТА КХОАЧАШДУ ЮБИЛЕЙНИ ШЕРАРА ДЕКХАРАШ

МИЧАД ХИННА ХЬИНАР, БЕЗАМ?

Наьсаре дикагIа лоархIаш йолча Аьлти - Юртарча фермаца яхье а яьнна цIи хеза яр цхьа-ши шу хьалха «Экажевский» совхоза Iаьлий-Юртарча отделенера ферма. ДагайоагIа укхазара коллектив шоай фермах коммунистически къахьегама цIи тиллийта гIийрта ха. Дика лелар гIулакхаш цу хана. доаркашта массазза а новкъостал деш бар агитатораш клуба, библиотека болхлой. Хьинар айдора хоза вIаштIехьйоахача гойтара агитаце, яхье хьалхле яьккхача доаркашта телача совгIаташа, ахчап премеша.

Шийтайпара вIаштIехьбаьккхабар из болх ферме. Цудухьа цхьа-ши дош ала лов цох лаьца. Шеча уголоке (доаркаш дукхагIа гуллуча моттиге) ферма яьккхача Шеча байракха юххе хьалтеха йоаллар говзача кулгаша хьаяь хоза басар хьекха яьшка. Цу чу кхо отделени яр. Цар чу дадар тайп-тайпара совгIаташ. Цхьанне чу (хьалхара моттиг) коча даьрий, дуфе шушинг, открытка, шоллагIчун чу (шоллагIа моттиг) капрона пазаташ, косынка... яьшкана чIега боаллар. Цу чу фу ул, малагIа совгIаташ дада хацар уж Iочудехкача цхьан сага мара, ха йиш йолаш а дацар. 10 ди даьлча мара хьаястацар из. ЧIега хьабаккха дIоагIа моллагIчунга а дIалацар. Из бе доллар 10 дийнахьа хIара Iаттагара шура дукхагIа яьккхачоа.

Цу хана дукха шура тIакхийтар ферме, тIехкхоачашйора заданеш.

...Из дагадера укх деношка цу ферме тхо дахача. Хьалха санна укхаза волаш ва вIалла ца хувцалу ферма заведующи Евлоев Хьасан, дукхагIбола доаркаш.

Бакъда, хьалхара хьоккхамаш, хьинар, къахьегамцара безам боацаш санна хет хIанз. Къонача йоIа учетчика тхона хьалхашка Iобиллаб цхьа каьхатий цIов. Цу каьхаташ тIа да укхазара вахар, къахьегам.

ХIара денна доаркача йоаха шура дIаязъю журнал хьаделл оаха. Дега салоIам бац бIаргa хояллал мара йоацача цифраша. Ферма гIехьашка йоалаш латт. 1 июле латтача мугIар тIа язъяь я цифра 2300. Иззал шура яьккхай ферме цу дийнахьа 342 Iаттагара (царех бетташ 280 ба). ПхелагIча мугIар тIара цифра 2219. 81 килограмма кIезигьеннай шура цхьан дийнахьа, 15-ча июле из 2041 я. Цу бетта ткъоалагIча дийнахьа ферма яьккха шура яр 2021 килограмм. ХIаьта тхо хиппача 27 июле яьккхар 1850 килограмм хилар.

Июль чакхбоалаш дийлхача догIаша кIезиг-дукха шура кIезигьергья, хIаьта я из дац бахьан. Керттера дар къаьгга гуш да — хьалха санна балха юкъе яьккха яц укхаза материальни моральнии стимул, наьха дог гIоздоаккхаргдола, хьинар айдергдола, къахьегама дукхагIа безам тIабохийтаргбола гIулакх.

Лакхехьа вай дийца совгIаташ, премеш укхаза йицъенна дукха ха я. Наха хац укхаза хьалхле лелаю доярка малагIа я. Отделене, совхозе баха нах-м бувца безаш а бац. Цхьанненa а хац Iаьлий-Юртарча доаркаша къа мишта хьег, мишта бах: из дIахозийташ а дIаоалаш а саг вац.

Цхьа «молни» араялаш ферме, дукха ха я укхаза агитатор ца хула. Хьоккхамий доска а дац кхыметтел! Цхьаннена дIа ца хойташ къайлагIа болх бе лаьрхIача санна хет укхаза.

Укх юбилейни шера шоашта хьалхашка латта декхараш дика довзац доаркашта, цхьаннена а хац шоаш укх денга кхаччалца шура мел яьккхай, из мишта лакхъергья.

Из да къахьегам юхабетта цхьа бахьан. ШоллагIдар—отделене кулгалхошта, бехктокхамерча партийни болхлошта шоашта укх шера хьалхашка латта бехктокхамал ца йовзалга да. Из хьагойт доаркаша дезача цIейна накъабахара шоашта тIанийцача социалистически декхараша. Царех цхьадараш планал а кIезигагIа да.

Масала, доярка Евлоева Хьанифас дош деннад укх шера хIара Iаттагара 2900 килограмм шура яккха аьнна. Аушева Долатхана шийна низ а ца беш къахьега лаьрхIад, цо хIара Iаттагара 1450 килограмм яьккхача тоъаргья аьннад. Цудухьа из сагота яц, хов цунна ше из декхар тIехкхоачашдергдолга. Хьанифас дийнахьа шин 20 Iаттагара 175 совгIа килограмм шура йоаккх, тIаккха Долатхана уж миссел доахан долча шин группагара 100 совгIа мара яккхац.

Иштта лоха да укхаза дукхагIа йолча доаркаша шоашта хьалхашка оттадаь декхараш.

Цу гIулакхо къахьегама овсарле айяц, лерттIа пайда эцийтац йолча торонех. Хьалхашка оттадеш дола декхар из кхоачашдара саг оарцагIвоаккхаргволаш, бехктокхаме хетаргдолаш хила деза. Укхаза из лоархIаш дац.

Кхыча фермашка шоай махулла доахан дикагIа кхаба гIерташ, царна тайп-тайпара доакъараш Iалашдеш, шура IотIакхетийта гIерташ ба, хIаьта укхаза кхы сагота бац цу гIулакха. ХьалхагIа хьинар долаш, болх дикагIа вIаштIехьбаккха гIерташ хинна ферма заведующи а хIанз хувцавеннав. Цунна а Iаьткъад вай лакхехьа дийца бахьанаш.

Эргабаккха беза ферма болх.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

СИХДЕ ЙОЛ ХЬАКХАРА БАЛХАШ

Хьайбай продуктивность лакхъяра лоархIаме да царна доакъара база Iалашъяр. Района хьалха латтача боахамий опыто хьахьокх хьайбаш кхабара йола рацион нийса лелайича продукцега дIабода мах лохлулга, боахамашта хула пайда лакхлулга.

ХIанз района боахамашка сихбенна йол хьокхаш ба. ХIанзале 6000 тонн йол Iалашъяьй цар. Иштта фермашта юхе аргIаш леш дIаоттаду ча а.

Хьайбашта тоъал гIожа доакъар Iалашдара латтача къовсаме къаьстта дика толамаш даьхад Куйбышева цIерагIча юртбоахама артела колхозхоша. План 1840 тонн йолча, хIанзле цхьа эзар совгIа тонн йол Iалашъяьй колхозе. ХIанз шозлагIа люцерна хьокхаш ба укхаза. План кхоачашъяь бовла гарга ба «Южный» яхача колхозе а. План 500 тонн йолча, уж 450 тонн йол хьекха баьннаб. Иштта дика лел из болх XX партсъезда цIерагIча колхозе а.

Дале а. района цхьадолча боахамашка ледара лел хьайбай продуктивность лохлургйоацаш, уж лерттIа Iангара дахара лард йоллара гIулакхаш. Геттара во лел из болх «Шалинский» яхача совхозе. Совхоза директора нов. Шахбиева, керттерча зоотехника нов. Тангиева лерттIа вIаштIехьбаьккхабац йол хьакхара болх. совхозе йолча техниках бизза пайда эцац. Планагa хьежача совхоза хьайбашта Iалашъе езар 1730 тонн йол я, бакъда, хIанзалца хьекхар-м 620 тонн мара яц. ХьалхагIа люцерна хьокхаш Iалашъяь йол а качество во йолаш я, хIаьта цох даь аргIаш агротехнически бокъонаша дIаьдеххача тайпара даьдац. Цудухьа аргIашка латта йол талха тарлу. Геттара кIезига йол хьекхай укх совхоза кхоалагIча отделенерча механизатораша. План 800 тонн йолча, укхаза хIанзалца Iалашъяьр 60 тонн йол мара яц.

Иштта во лел йол хьаккхара болх «Джалка» яхача совхозе а.

ТIехьадусача боахамий кулгалхоша шоаш дIадахача шера даьхинна гIалаташ теркалдац. Лоацача хана тоъал йол Iалашъе йиш йоллаше а из болх лерттIа вIаштIехьбаккхац цар.

Района боахамашка хIанз шозлагIа люцерна хьокхаш ба. Шоай дерригa а низаш тIадахийта деза района механизатораша хьайбашта Iана замалахь тоъал гIожа доакъар Iалашдара. Болх тоабара еррига торонаш оарцагIъяха лерхI оаха.

Ф. АЛБЕГОВА,
Шаьла районни юртбоахама производственни управлене зоотехник.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Ведана района колхозий механизатораша юбилейни шера шоаш тIанийца лакхара социалистически декхараш кхоачашдара дерригa а гIулакхаш деш ба. ХIанз гурахьа дIалийна кIа чуэцаш ба уж, хIаьта шоай низаш, хьцар тIалахийтал цар хIара ялат чуэца торо йолча деноех бизза пайда а эцаш цхьаккха а буртиг ца бойташ из чуэцара.

Района колхозаша дIадувш пайла эцаш 1000 гектар лаьтта дар Гудермесски шаьрача аренашка, хIаьта цу лаьтта гурахьа кIа дIадийнадар. Из чуэцара болх лоацнача хана чакхбаьккхар района боахамаша. Дика хьахиннадар укхаза кIа. тIанийнача социалистически декхарашка хьежача хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 15 центнер кIа чуэца декхарийла бар механизатораш, хIаьта чуийнар 16 центнер хиннад.

ХIана шоай боахамий доалахьарча лаьтташ тIара ялат чуэцаш ба механизатораш. Белгалде деза укхазара хьувкъам дикка лакхагIа хилар, хьагучох хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача района колхозаша 20 — 21 центнер кIа чуэцаргда.

Района пхиъ боахамо чуэца ялат дерригa а цхьана хьатта хьадахь. Дика вIаштIехьбаьккхаб укхазара болх. ХIара денна, 30 тонн совгIа кIа кхоач хьатта. хIаьта из чехка цIенду.

А. ЮСУПОВ.

ДIАДУВ ФУ КИЙЧДЕ

Йистебоалаш латт Шелковской района кхаш леладераш ка бола ялат чуийца. Бакъда, кхашкара балхаш лаьгIлац. Бехктокхамерча хано тIахьех уж хIанзчул тIехьагIа хургболча хьувкъама йоакхо с. Цхьабакъда, кхаш леладераша хIанз деча балхашта юкъе керттерчарех да фуна лаьрхIа ялат цIендари из амбарашка чудохкари. Iалаьмате боккха теркам тIабахийтаб цу гIулакха тха района боахамий специалисташа. ВIалла ялат чуэца дола а далалехьа хIара колхозе хоадамболаш план оттайар фуна лаьрхIа ялат Iалашдаран из ший классаги репродукцегеи хьежжа къаьст-къаьстача помещенешка чудохкаран.

Тха района боахамаш планага хьежача декхарийла дар хьатIадоагIача шера хургболча хьувкъама лаьрхIа 25 эзар центнер кIа. 11 эзар центнер гурахьа бувча мукха, 6600 центнер ялатаи силосаи лаьрхIа бувча рожа фу Iалашде. Из декхар толамца кхоачашдаьт боахамаша. Фуна лаьрхIа ялат дIадийнача дикагIа йолча участкаш тIара чуийца даьннача ялата кхы тIа а обработка еш я цхьаццадолча боахамашка.

Ховш да цIендара балхаш тIехьадаьлча кхыдола ялат санна доацаш рожь сиха талхилга. Из бахьан долаш эгтара хьалха цIен а даь докъа а даь дIаоттаде дийзар рож. Цул совгIа пкъа цIендаь дIаоттадаьчул тIехьагIа кхы тIа а обработка ю цунна. ХIанзле рожа фу цIендаь Iалашдаь баьннаб Кирова цIерагIча колхозе — 1200 центнер. «Червленский» яхача — 1700 центнер. Иштта дика лел из болх «Путь к коммунизму» яхача колхозе а. Дерригa кийчдаь даьнна 2090 центнер мукха фу цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах долга гучадаьлар техкача, хIаьта 5200 центнер кIи фух 2 эзар центнер мара шоллагIча классах доацаш цхьоалагIча классах да. Иштта дика кийчдаьд фу «Красный пахарь» яхача колхозе а. 2300 центнер мукха фу аханел совгIа цхьоалагIча классах да, хIаьта 560 центнер кIина фух дерригa а хIана дац аьнна хьалхарча шин классах да. Дале мара ца дезаш кийчдаьд Кирова цIерагIча колхозе цхьацца эзар центнер кIинеи мукхеи фу.

ДIадахача шера опыто хьахьокх ялата тIунал чу а йолийташ молхаш тохар нийса долга. Ялата хIара тонна итт килограмм хий, 1,5—2 килограмм гранозан а тохаш е еза ялата обработка. Белгалде деза укх шера головня грибокаша толхалаьча каний процент дикка лохъенналга. Кхашкара хьатта хьакхухьа ялат цIена дар, хIаьда дIадахача шера санна дукха дом боаллаш а дацар.

Цхьаццаболча специалисташта хет молхаш тохаш тIунал чуйолийташ хьалхе обработка йича, фуна тIоадал лакхлургья аьнна. Цхьабакъда из нийса дац. Кийчдаьча фуна чIоагIа пайда боал цу гIулакх, хIана аьлча ядохимикатий Iанаро йоаю фуна буртигех — мел йоахка микробаш.

Кирова цIерагIча колхоза керттера агроном П. С. Чубенко хIанзе а волавеннав кийчдаьча фуна молхаш тоха а. Атта бу из болх боахаме, хIана аьлча фу ядохимикаташцеи кIицеи вIашагIъэдара дерригa балхаш механизмашца ду.

Боккха теркам тIабахийтаб колхоза специалисташа фуна молхаш тохаш барий йоакхо яра. Уж Iалашбаьб спецбарзкъашца, хикисех яьча повязкашца, бIаргасаьнашца, хIаьта халланза шура а лоаттаю царна отравлени ца хилийтара. Къаьстта чIоагIа йоакхо ю ялата отравливани еш складашка болх берий «Червленский» яхача колхозе. Балхара йистебоаллаше а дегIа тIа хий кхарза йиш хул цар дукха ха йоацаш хьалъяьча душе.

Иштта кийчо еш ба Шелковской района боахамий кхаш леладераш тIадоагIача шера юртбоахама культураш дикагIа хьувкъаяра.

В. КАЛАШНИКОВ,
Шелковской района растенеш лораяра отряда керттера агроном.

МОСКВА. Чакхъьннай живописе, скульптуре, графике В. И. Ленина портреташ хьадара дIайолаь Ерригсоюзни гуччахьара конкурс.

Сурта тIа: В. И. Ленина портрет — хьалхара преми еннача московски художника Ю. Князева балха живопись.

КХОМБАРА ТОРОНАШ ДУКХА Я

Швейни объединене предприятешка шерра дIахьош да кхомбаргеи хьурматдаргеи хьажар. Къахьегама овсарле лакхъяра, таьх, чопилгех, кхыйолча фурнитурах а махулла дикагIа пайда эцара, продукцега дIалодар лохдара а, продукци дукхагIа арахецара а тIаерзаяь я хьажара ерригa мероприятеш.

Объединене вIашагIъеллай производственни майдаех дикагIч пайда эцара тIаерзаяь массехк мероприяти. ХIанз № 6 йолча цехе дIаоттаяй 28 балха моттиг йола агрегат. Цу агрегата тIа хIанзлехьа тийгай 80 эзар берийн маIача наьхен плавкаш, кхыйола изделеш. Цу гIулакхо торо хилийтар ийдархошка кхы тIа 100 эзар сома маьха продукци йохка. Шу йистедалалехьа шозза дукхагIа хургья цу цехе арахецаш йола продукци, 15 эзар сом пайда бергба.

Йистедаьннад ширпотреба цех шеръяра даь балхаш а. Производства отходех укхаза ергья берий распашонкаш, кочилгаш, кийнаш, кхыйола изделеш,. 15 эзар сома маьха арахецаргья уж, хIаьта цох хула пайда ялх эзар сом ба.

Халланза терко ю объединене болхлоша къахьегама овсарле лакхъяра. ХIанз № 4 йолча цехе балха юкъехьош я маIача наьха кочамаш яра прогрессивни агрегатно - групповой поток. Цо ворхI процент лакхъю къахьегама овсарле. Изделе оатхалаш машинагара машин йолча дIайохийташ болхлой дIа-юха аха безаш ца хиларах кхою ха агрегатно-групповой потока тIа.

Шрй мероприятешка объединене лаьрхIад, маIача наьхен кхалнаьхен кочамашта унифицированни обработка елга. Из технологи вIаштIехьъяьккхай советски доазол дехьарчен промышленноста хьалха латта опыт Iома а яь. Цу технологе керттера принципаш я изделешта обработка цхьатарра яр, кулгашца деш дола балхаш махулла кIезигаIа делга, клей доала а кхыйола а прикладной материалаш дукхагIа леляр. Цу тIагIолла уж изделеш еча ерригa 7 процент лакхлургья къахьегама овсарле, хIаьта цхьайолча операцешка — 34 процентага кхачалца.

Кийчони барзкъаш доахачен цехашка деш да комплексни механизаци яра балхаш. Кийчон цехе диста даьнначул тIехьагIа деррига кIада Iочудехкаргда лаьрххIа цу гIулакха яьча контейнерашка, тIаккха кран - штабелеро кхы сага низ тIабахийта ца безаш уж дIачуоттаергья стеллажий секцешка. Электронно - вычислительни машина тIа барзкъаш дахара кIадаш дIанийсдича, уж контейнераш монорельсашка гIолла дIагIоргья барзкъаш доахача цехе.

Хьажар дIахьош гучаяьхар производственни майдаех кхы а пайда эца йиш йола торонаш. Царех пайда эцара эшаш яр лаьрххIа йола универсальни оборудовани, хIаьта из объединене йолаш яцар, яцар из заявкашка а. Бакъда коллектива корабир никъ. ХIамаш тега машинаш арахецача город Оршерча заводагара новкъостал дийхар объединене парткомои профсоюзни организацеи. Завода коллективо сиха кхоачашдир из дехар: лакха овсарле йола оборудовани хьакхаьчар дукха ха ялалехьа, хIаьта хIанз машинаш болх беш а я. Хьалха хинначарел ялх процент лакхагIа я цар балха овсарле. Цхьаьраш лавсан доалла кIадаш тегаш я. Цу машинашца хьош бола маха а, ов а хозагIа а дикагIа а хул. Уж машинаш эцаш ахча эшаш гIулакх нийслуча хана тхона чIоагIа накъадоал цу тайпарча гIулакхашта юха ца увзаш Госбанко ссудаш далар.

Бокха болх дIахьу технически экономически службаша кIадаех овсарегIа пайда эцара. ДIакъеста эшаш кIезигдара, из овнашка кIезигагIа дIаахийтара, кхыча гIулакхий а чотах объединене кходаьд 77 эзар сома маьха дола 70 эзар квадратни метр кIада.

Иштта хьежад тхо кулгалдеча аппарата структурага. Централизаци яьй учета, планированена, кIадаш кийчдаран барзкъаш хьахараи. Цох оаха кходаьд 20 эзар сом.

Къаьстта терко ю объединене планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка довлара еча кийчон. Цу гIулакха ер шу доладелча гIоне цехашка юкъедихьад керда хозрасчетни хьокхамаш. ХIаман кхомбара, хьурматдара тIадерзадаь да уж.

И. ЦЫГАНКОВ,
Грозненски швейни производственни объединене керттера экономист.

КАРАГIДАЬННАЧОХ КХОАЧАМБАЦ

Грозерча мехкдаьтта завода коммунистически къахьегама коллективо Советски Iаьдала 50 шу дузача денна даха доагтIача тайпара накъадахара шерра яхь а йоаржаяь лакхара социалистически дехкараш тIанийцад. ТIайнна дехкараш кхоачашдара вIашагIъехка мероприятеш хьажа а хьежа чIоагIйир парткомо. Иштта февраль бетта парткомо чIоагIйир материалаш кхомбеши хьурматдеши дIаахийтара хьажар дIахьоргдола ерригзаводской комисси. Массайолча цехашка вIашагIъехкар хьажара комиссеш. Хьажар дIахьоча хана хьалхашка увттача тайп-тайпарча хаттараште жоп лу ерригзаводской комиссе.

Хьажар вIашагIделлача хана денз — февраль беттара июнь беттага кхаччалца завода болхлошкара 394 предложени кхаьчай, царех 245 предложени балха юкъейихьай, юкъейихьача 42 предложене шера 69,1 эзар сом пайда лу.

Ер шу дIадоладелча денз 2,5 миллион киловатт - сахьатал совгIа электроэнерги, 696 эзар тонн хий, Iи кхояьй заводе. Мехкдаьтта продукташ йоаяр 730 тонн кIезигденнад. Укх доаццача хана бокха толам баьккхаб завода коллективо, бакъда цулах кхоачамбаь Iе йиш йоацилга дика кхетаду оаха.

К. В. КВАШНИН,
Грозненски мехкдаьтта завода директор.

КЕРДА ТОЛАМ

баьккхаб Карабулакски бурув деттача контора болхлоша. А. П. Золина кулгалдеча бригадо бурув техача № 13 йолча скважина испытани еча хана лакхерча мелови тIоапашкара низ бола мехкдаьтта кIеж техар. Пхи миллиметр йолча штуцер чу гIолла дийнахь - бус 130 совгIа тонн мехкдаьтта лу скважино. Из я укх шера карабулакски бурув деттараша яьккха ворхIагIа мехкдаьтта фонтан.

А. БАКАЛЮК.

СОВЕТСКИ IАЬДАЛА 50 ШУ ДИЗАРГА

ГЕРЗ БЕ А ДЕЛЛА ГIОВТТАРА БОЛЬШЕВИКАША ЛАЬЦА НИКЪ

Андрей СВЕРДЛОВ,
исторически Iилмай кандидат.

Российски революционни боламе, социалистически революци котъяккхара пролетариата доаттабаьча сийлахьарча къовсаме Iалаьмате боккхача доархIаме хинна дIаэттай РСДРП (большевикий) VI съезд. Из хиннай Петрограде 1917 шера 26 июлагара (8 августагара) 3 (16)*. августага кхаччалца.

Из яр паччахьа Iаьдал тIера дIадаьккхачул тIехьагIа Россе хинна революционни социал - демократе хьалхара съезд.

Большевикий VI съезд болх беш яр чоалханерча хьале: ах миллион болча салтийн столица болхлойн июньски демонстраци хинначул тIехьагIа мехка цхьа ха яллалца лакхъеннача контрреволюце къизача тайпара тIагIортам доаттабаьча юкъагIа. Большевикашка боккха бала бахьар. Царна духьал гIерташ дар деррига реакце низаш, цар даькъе кагийча буржуазе парти —, меньшевикаш а гуччахьа контрреволюце лагере баьнна эсераш а тIехьа. Цхьабакъда, реакцех шийна ког гIортолга яьча Ханна йолча правительствана айденна пролетариата денал юхатоха, ленински парти йохае, большевикий съезд гулъяра духьале е магацар. Нагахьа санна большевистски съезд гулъяро революце моастагIий стане хьаьрбалари эгIазали хьоаьяле, тIаккха болхлоша, салташа, берригача хьалха латтача къахьегамхоша гIозбаьнна ловцаш доахар ленински парте съезда. «Оаха даькъала ювц съезд — ше цаI мара йоаца дуккха а болча пролетарски наьха тешаме, идейни, денал дола баьчча...» — яздаьдар Путиловски завода болхлоша. Съезд даькъала ювцар металлистий союза правлене, дуккхача фабрикийи заводийи болхлоша, салтий викалаша, столица Выборгскии Петроградскии районни Советаша, Петроградски профсоюзий совето, фабрично-заводской комитетий Центральни совето, дуккха а дукхача кхычар.

Парте съезд гулъяра бокъонца цIена кийчо йора. ЦК 18 июлеххье а тIанийцабар из гулъярах бола соцам, хIаьта цу гIулакха Организационни бюро вIашагIа а еллаяр. Съездал хьалхагIа хилар дуккха а викалал дола совешанеш, 20-нел тIех областной, губерниски, окружной, городской партийни конференцеш. Цар дийнар революце эгтара доархIамегIа хинна дешаш: хIаьта лаьтта хьали июльски событеел тIехьагIара керда тактикеи, Советашца хила деза гIулакх, и. кх. дI.

Съезд ахгучахьа болх беш яр. Съездо отчеташи материалаши пресса тIа кепаеттар, цхьабакъда, цун заседанеш хула моттиг, доакъашхой состав дIайовзийтацар.

Съезде дувца отталаьдар ер дешаш: Организационни бюро доклад, Центральни Комитета доклад (политически отчет, организационни отчет, финансови отчет); моттигашкара докладаш; цу хана лаьтта хьал а) тIоми дунеи халкъашта юкъера хьали, б) политически экономически хьал; парте Программага юхахьажар; кулгалду органаш харжар, и. кх. дI.

Съезде веррига а вар парте 240 эзар членагара вена решающи голос йола 157 делегати совещательни голос йола 110 делегати. Июль чакхбоаллаш ужжал нах бар большевистски парте мугIараштa юкъе. Дагадохийтаргда вай Апрельски конференци хулача хана большевикий парте мугIарашка 80 эзар гаргга саг хиннa хилар.

Съезде бар дехка бола парте салтий, самодержавецарчен буржуазецарчен къовсама йоккха школа чакхъяьккха цун тIемахойи баьччаши, толхабулургбоаца ленинцаш.

КъайлагIа болх бе бийза шераш, дуккхаза а лувцар, дуккхача шерашка паччахьа набахтенашка боахкабар, каторге Iокххахьийтар лайна нах бар съезда делегаташ. Центральни Комитета цхьа шиЙ тайпара йола анкета дIайоаржайир съезде. Из яйир съезда 171 делегато. Ер дар цу цIаьрматача мугIараша хьахойташ хиннар: 171-нех 4 мара вацар 1917 шера парте ваха, хIаьта 1916 шера ваха 2 мара а вацар. Цулухьа 40 вар 1905 шералехьа большевистски организацешка болх бе волавенна, хIаьта 24—1905 шера волавенна а вар.

ЦIаккха а лаьанза 21 мара вацар 171 делегатах, хIаьта цхеза-цхеза а кхы дукхагIа а дийна хинна 41 саг вар. Анкета яздьрех хIаравар юкъера лаьрхIача 3—4-аза лаьца а цхьанцеи ах-ахи шу набахта воаллавеш даьккха а вар.

Дувца отталаьча-керттерча дешай хьакъехьа: ЦК политически отчет ювцаш, цу хана лаьттача хьалах лаьца, партийни Программага юхахьажарах лаьца съезде къамаьлаш де дезаш Ленин вар, цхьабакъда, из подполье вар. хIаьта юкъаьочал доаццаш съезда балха юкъе дакъа лаца йиш йолаш а вацар. Цудухьа уж докладаш елга парте кхычa деятелашта тIадилладар. ХIаьта Ленин Петрограде хиннавеце а цо къоастам а бах вIаштIехьаьхар съезда дола керттера документаш, цун балха идейни хьакъехьа кулгаллир.

Съезда юххьанцара бархI заседани Петрограда Выборгски районе хилар. ПаргIатта йоккхача зале, съезда делегаташ хинна ца Iеш, хьаьший а бар: Петрограда болхлой-большевикаш, партийни болхлой. Цхьабакъда, 28 июле Ханна йолча правительства лаьрхIа бола соцам бир; цо чурча гIулакхий министраи тIема министраи бокъо лора «тIема хьакъехьа е паччахьалкхен кхерамален хьакъехьа кхераме хила мега моллагIа а собранеши съездаши ца хилийта а дIакъувла а...» Къаьгга гуш дар большевистски парте съезд йохае кийчлуш хилар.

Цунна дувзаденна 29 июле къайла йола съезда заседани чакх а яьккхар, ханал хьалха Центральни Комитета керда состав а хержар (хержабар Ленин, Бубнов, Дзержинский, Милютин, Ногин, Свердлов, Сергеев (Артем), Сталин, Урицкий, Шаумян, кхыбараш). Веррига а ЦК 21 члени членалла вола 10 кандидати хержавар. Кандидаташта юкъе бар Джапаридзе, Ломов, Скрыпник, Стасова, кхыбараш.

ДIахора съезда заседанеш Нарвски заставе дIа а йихьа чакхъяьхар. Цига доккха доапача цIеношка, тешаме дола герзашца кийчбеннача болхлой ха а оттадаь, чIоагIа хьула а луш, ший болх дIачакхбаьккхар парте VI съездо.

Съездо йийцар съезд гулъяра йолча Организационни бюро доклад (докладчик Я. М. Свердлов), ЦК отчетни докладаш (докладчикаш Я. М. Свердлов, И. В. Сталин), хIаьта иштта Ленин суде тIавахара хьакъехьа дола дош а (Г. К. Орджоникидзе). Юхедиса дешаш дIахорча заседанешка а секцешка а дийцар. Берригача съезда делача къоастам бу влияни йир «Правдана» меттел хиннача «Рабочий и солдат» яхача газета тIеи «Пролетарское дело» яхача кронштадтски газета тIеи кепайийттача Ленина статьяша а, хIаьта иштта чехка Кронштадте кепа а теха, делегаташка дIакхачийтача «К лозунгам» яхача ленински балхо а.

Кронштадтагара волча съезда делегата И. П. Флеровске яздаьд: «Сона геттара дика дагадоагIа Кронштадтера съезде кхоачадаьча «К лозунгам» яхача Ленински брошюра съезда члений дегаш мел Iалаьмате чIоагIа гIовттадаьдар... Берригача делегаташка брошюра цхьацца экземпляр кхаьчар. хIаьта уж цун оагIонашта чу а ийр...».

«Политически хьал» яха цIи а йолаш йовзаш йолча ленински тезисаш тIа тешам а болийташ хьахьекхад, июльски событеел тIехьагIа «Эрсий революци машаре дегIаахар цхьанна а тайпара догдоахилга йоацаш юххера а дIадалар. Объективни хьал: е сецца тIема диктатура котъялар, е герзашцара болхлой восстани котъялар. хIаьта дуккха а нах кIоаргга правительствана духьал, буржуазена духьал гIовттарца цхьана нийсъелча мара из кот а йоалалургьяц...» (т. 34, оагI. 2).

Герзашцара восстани яра лаьца никъ белгалбеш, Ленина вIалла а дерхIацар восстани елга гаргтахьара дехкар хилар. ДерхIане а дерхIацар! Цо, кIаьдвалар доаццаш, белгалдоахар восстани цхьоагIа гIайттача къахьегамхоша хьалкхаьбача мара восстани юлург ца хилар, хIаьта уж тIовттанза баргбоацаш ба, цунна массе а тайпара кийча а долаш накъадаха деза, восстани цу хана е еза.

Дуккхача статьяш тIа къаьстта а «К лозунгам» яхача балха тIа Ленина хьахьеккхар, цу хана эттача къоастам боллаш дола хьале, меньшевистско-эсеровски Советех буржуазена совленна тIаккхийтта хIама хиннайолаш мукха а «Деррига Iаьдал Советашта» яха лозунг нийса йоацача яьннилга. Вай, мадарра аьлча, Советашта духьал-м дац, яхаш, белгалдоахар Ленина, вай Советий республикагахьа да, хIаьта Советаш воашкахьа яхара къовсам а доаттабаргба, цхьабакъда, шоай лидераша революце гIулакха тийшаболх барца шоашта Iатташ яьча цу Советашка Iаьдал дIадалар хьоахаде а дагIац.

Политически хьалах йолча решене тIа съездо белгалдаьккхар эсераши меньшевикаши духхьала контрреволюционни буржуази хьалкхабара наькъ тIа баьннилга. Из бахьан доллаш Iаьдал, боккъалдар аьлча, контрреволюце кара дахадар. Цунца йистеяьннаяр революци машаре дегIаахара юкъ, хIаьта кхоачашде дезаш хьалхашка этта декхар «контрреволюционни буржуазе диктатура йизза дIайоаккхилга а дар. Эггара къегIча ахархоша хьалкхоабаш хургйола пролетариат мара яц из декхар кхоачашде низ кхоачаргбар».

Съездо массе а оагIора дийца чакхдаьккхар Ленин суде тIавехарах дола дош. Шийна духьал, большевикий партена духьал даьха меттакIаьлен бехкаш гуча а доахаш, Ленина яздаьд. «Iалаьмате доккха хIамах са ца кхер ма хургдарий Церетеле. Керенске, Ко министерства хьалхьоадаьча судебни дешаех боккъалара судебни дешаш дархIар. Из вIалла а бехказал йоаца конституционни иллюзи хургьяр» (т. 34, оагI. 32).

ХIаьта а делегатех цхьабараш (Володарский, Мануильский, Лашевич) юххьанца шек болаш а къоастам боллаш дола хьалаш хилча Ленин суде тIаводаре, меттакIаьленаш ювцараш къамаьл де йиш йолча суде гучабоахаре фу дар-хьогI, аьнна, хеташ а хилар. Цхьабакъда, къамаьлаш даьрех гаьнна дукхагIчар из предложени тIаэцанзар. Къаьгга гуш дар цхьаккхе а тайпара дола суде дош дувцилга хург ца хилар. Ленин суде тIавахар таIадар де контрреволюцета из дIавалар дар. Съездо, **массава раьза а волаш**, къоабалдир Ленин тIа ца гIолга, хIаьта пролетарски революце баьччага бала кхухьаш хилара духьал эгIазала духьале а кхайкайир.

Цхьаццаболча къамаьлаш даьраша цIенхаштттара гIалаташ дир чурчен дунен халкъашта юкъерчен политически экономически хьала дешаш дувцаш а. Иштта, Преображенске, политически хьалах йолча резолюцена тоалар юкъе а хьош, троцкистски никъ а лаьцар. Малхбузехьа революци котйоале мара Россе социалистически революци котъярг ца хилар бакъ а дора. Преображенскийчоа гарга бола никъ лаьцар Ангарскеи Юреневеи. Съезда гаьнна дукхагIча даькъо тIаэца ца тугаш дитар социалистически революце ленински теорена духьаларчар лийрхIар.

Хоадам беш бола юхатохам нийсбелар ахархой бIарчча хьайицача буржуазеца цхьана болаш хилари болхлой класса тIехьабарг ца хилари бакъдеш хиннача Бухарина гIалатерча къамаьла а. Съезде белгалдаьккхар берригa ахархой цхьан тайпара хилар дерхIа йиш йоацилга: болаш ба боккъала а буржуазена тIехьа бола зажиточни ахархой, цхьабакъда, къе ахархой пролетариата тIехьа а ба, революци котъяккхара болча къовсаме цун цхьоагIонхой а ба.

ГIалат И. В. Сталина а дир ЦК политически отчета хьакъехьа бухсоцпаш даьча къамаьлаца. Ленина июльски событеш махилламгехь а дизза **«хьал къоастаденнадалар»,** Iаьдал дизза контрреволюционни военщинагадахар белгалдаьхадоллашехьа а Сталина йоахар «хIанз а (вешта аьлча, июльски деноел тIехьагIа дукха хIама ца эшшаш бутт баьлча. — А. С.) бокъонца ховш дац Iаьдал хьан кара да».

Съезда болх беш латташ ерригa гIалатера формулировкаши гIалатера предложенеши тIа ца эцаш йитар. Съезд цхьоагIо а йолаш, чIоагIа кхотаенна а йолаш чакхъяьлар, ленински идеех ший решеней лард а еш.

Герзашцара восстани яра никъ а лаьца, съездо кхы тIа а б[…]алдаькхар дергдар хьем боаццаш чехка де тIахьехилга из ца хилар. «Пролетариат буржуазе провокацена караахаягIац, — яздаьд VI съезда решенеш тIа, — цунна (буржуазена. — Перев.) чIоагIа ловш хургдар хIанз цунга ханал хьалха тIом байтилга. Цо деррига низаш тIадерзаде деза къаман юкъарча кризисои дуккхача наьха кIоаргача хьалхьарои города а юрта а къехой буржуазена духьал — болхлой оагIонахьа балара аьттув бола хьалаш оттаргдола ха тIакхоачаш низаш вIаштIехьдахараи кийчдараи»

Ленина партена хийра я авантюризм. Цо 1917 шера цIенхаштта, бехктокхаме хержар восстани яра йола ха.

Профсоюзий, кагирхой союзий, пропаганда, Учредительни собране хоржамаш дара хьакъехьа дола дешаш а дийцар VI съездо. Цу дешай хьакъехьара решенеш дуккха а бола дах большевикий партегахьа бахара, революце политически эскар хьадара тIаерзаяь яр.

Съезда балха юкъерча доархIамерча дешаех цаI дар парте керда Устав тIаэцари большевикий парте керда Программа оттаянза ярг ца хиларах йола решенеши.

Большевистски парте VI съезда исторически доархIам ба, эггара хьалхагIа а, цо герзашцара восстани яра лаьцача ленински наькъах ерригача дегIаухача парте, ерригача российски пролетариата программа яр. Съезда решенешца кийч а енна большевикий парте дуккха а бола болхлой классагIара нах, деррига Россе къахьегама халкъ юххерча хоадам беш болча тIема кхотадари оарцагIдаккхараи бола Iалаьмате боккха болх боаржабир.

Сийлахь-боккха Октябрь тIакхача дукха ха йисаяцар.

(АПН).

* ДIахо деррига даташ къаьнача стилах да.

1967 шера событеш фотодокументашка (1967 шера июль бовш — август болалуш).

РСДРП(б) VI-ча съездо 1917 шера 26 июле ший болх дIаболабаь Петроградера Б. Сампсониевски переулкагIара цIа.

ТАСС фотохроника

ПАРТИЙНИ ВАХАР

РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА-ЦАХАДДАШ ТIАХЬОЖАМ

ТIайнца решенеш кхоачашъяра тIахьожам доаттабари уж миштa кхоачашъю хьежари вай парте организаторски балха доархIамерча дешаех цаI да. Партеи правительстваи Директиваш кхоачашъяра тIехьа доаттабу тIахьожам чIоагIбара йолча КПСС XXIII съезда указанешца хьалхе а лелаеш парте грозненски городской комитето чIоагтIа уйла тIайохийт решенеш кхоачашъярга хьежар вIаштIехьдаккхара формаш а методаш а эргайоахаш тоаяра, лакхехьа латтача партийни советски органий соцамаш а, хIаьта шоай решенеш а кхоачашъяра райкомий, юххьанцарча партийни организацей, боахама кулгалхой бехктокхам лакхбара.

Укх шера парте городской а районий а комитеташа, комсомольски профсоюзни организацеша, къахьегамхой депутатий советаша шоай берригa теркам тIабахийтаб Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дузача денна йоагтIача бесса кийчо яра, кердача пхе шера плана заданеш кхоачашъяра.

Городской партийни организаце шийна хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашде вIаштIехьдаргда, нагахьа санна къахьегамхой политически къахьегамеи хьинар массе оагIора дегIадоаладойя, партеи правительстваи Директиваш кхоачашъяра тIехьара бехктокхам лакхбойя, тIайнца решенеш кхоачашъяра доаттабеча тIахьожамахи уж мишта кхоачашъю хьежарехи пайда эце.

Май бетта КПСС городской комитет хьежар «Советски Iаьдала 50 шу дизара еча кийчонца бувзабеннача къахьегамхошта юкъе дIахьоча организаторски политически балха боарам мишта латт, из лакхбара фу де деза» яхача дешага.

Укх шера хьалхарча ах шера предприятеша баьча балха итогаша тешал ду дукхагIа йолча партийни организацеша горкома пленума решенеш а шоай яраш а кхоачаш мишта ю хьежаш хIара денна тIахьожам доаттабелга а цар тоъал боккха организаторски политически болх беш хилара а. Юбилей сийна яьржа социалистически яхь ший чулоацамга диллача дегIайоагIаш эргаяьннай, цу яхье керда белгалонал хиннай. Цунна керттера белгало я массови почин я Сийлахь-боккхача Октябра фонде ший закъа дахьа хIара къахьегамхо гIертадга а.

Хьалхарча ах шера города къахьегамхоша арахийнар 6.4 млн. сома маьха продукци. Иштта тIехкхоачашйир къахьегама овсарле лакхъяраи арахецача продукцега дIалодар лохдараи тIайина хинна социалистически декхараш. Яхье котъяьннараштa юкъе латт Грозненски химкомбината, Грозненски нефтемаслозавода, слюдяной фабрика коллективаш.

Октябра сийна яьржача социалистически яхье дукхагIйолча бригадаша, участкаша, бIарччача предприятеша декхар тIайинар шоай хьинар а низ а ца кходеш, къахьегама дисциплина чIоагIъеш Советски Iаьдала 50 шу яха сий дола цIи яккха. Массанахьа къовсам баьржаб КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета памятни ЦIе Байракхаш даим лелаергйола бокъо яккхара.

Партийни кулгалдара стили методаши эргаяха гIерташ оаха парте горкома бюро дувца увттаду организаторски идеологически балха эггара доархIамера дешаш, города экономикеи культуреи дегIакхувлара керттера дешаш. Горкома аппарата керттера теркам оаха тIабохийт тIанийнача решеней чулоацам хоадам боллаш хилийтара. уж кхоачашъяра доаттабу тIахьожам дерттIа вIаштIехьбаккхара. Цудухьа оаха йоалаьй балха перспективни планировани. Цо торо хулийт цу балха шерра актив тIа а оэаш халнахьеи дикеи дешаш Iомаде. партийни организацешта дукхагIа практически новкъостал де.

ТIайнна решенеш мишта кхоачашъю хьежара керттерча формаех цаI я моттигера тIахьожам юкъарчал доацаш предприятей, гIишлой, организацей, учреждений гIулакхий хьал кIоарггеи масса оагIореи довзар.

Горкома балха плана юкъейоалаю «тIайнца решенеш кхоачашъяра хьежар» яха специальни раздел. Цига белгалду тохкам бе оттадаь соцамаш, цу гIулакха бехктокхаме нахи ханаши. Цул совгIа массайолча отделаша хIара тIайнача решенена лаьрхIа тIахьожама карточкаш леладу, цар тIа белгалбоаккх доацца бола чулоацам. уж кхоачашдара ханаш, тохкам бара бехктокхаме вар. ТIайнца решенеш мишта кхоачашъю хьежаре тIаувз горкома членаш, партийни актив. Цар вIашагIтох балха толашагIдар, гучаоах кхоачамбоацараш. хIаьта уж дIадахара. новкъостал ду.

ХIанз парте горкомо ше практике доладаьд социологически тохкамаш деш цхьадола дешаш Iомадара гIулакх. Цу санна болча тIахьожамах пайда а эцаш парте горкомо техкар партийни порученешца къона коммунисташта мишта кхетам лу СевкавНИИ партийни бюрос. Города машинашъеча предприятешка къахьегам вIаштIехьбаккхараи кадраш дIа-хьа нийсъяраи тохкамий материалаш гулъяьй.

ТIахьожам цахадлаш доаттабаро торо хулийт тIайнца решенеш кхоачашъяра бехктокхам лакхбе, цу гIулакхаца нийслу кхоачамбоацараш гучалаха.

Городской партийни организаце дукха терко ю. партийни органий эггара доархIамерча решенеех коммунисташта информаци яра. Парте горкомеи райкомийи членаша а партийни собранешка коммунисташта хьалхашка къамаьлаш даьд КПСС XXIII-ча съезда, КПСС ЦК декабрьски (1966 ш), июньски (1967 ш) Пленумий итогех лаьца.

ТIайнача решенешта доаттабеча тIахьожамеи уж мишта кхоачашъю хьежареи йолча ленински принципаех дола дешаш дийцад юххьанцарча партийни организацей секретарий семинарашка.

ХIаьта а, решенеш мишта кхоачашъю хьожаш доаттабу тIахьожам парте XXIII съезда дIалеххача тайпара бац. Цунна тешал ду, эггара хьалха, тIайнца декхараш кхоачаш ца дарал совгIа, паччахьалкхен планаш а кхоачаш ца еш йола тIехьаюса предприятеш хIанз а йолаш хиларо. Иштта, продукци арахецара ах шера план кхоачаш цаьяп 5 предприяте. къахьегама овсарле лакхъяра план — 7 предприяте. продукцега дIабода мах лохбара план — 13 предприяте.

Дуккхача автохозяйстваша кхоачашъяьяц мухьаш дIакхахьара планаш. Ший ханцахьа мехкдаьтта продукташ дIаозар вIаштIехьдаккхац аьшканаькъахоша, цудухьа мехкдаьтта доаккхачеи мехкдаьтта чакхдоахачеи промышленноста предприятешта новкъарле ю цу хIамо. Шоай декхараш кхоачашдеш яц бахача наха коммунальни бытовии гIулакх дара предприятеш а.

Цхьайола предприятеш тIехьйисара бахьан да партийни боахамеи профсоюзни кулгалхоша тIайнца социалистически декхараш хоадам болча организационно - технически мероприятешца, экономически расчеташца чIоагI ца даьлга. Организационно - партийни массово - политически балха лостам тIаберзабаьбац керттера декхар кхоачашдара — чухьара резерваш оарцагIъяхара, къахьегамхой творчески хьинар айдара. Цу дерригне тешалду парте горком, районни комитеташ тIайнца решенеш кхоачашъярга ханнахьа ца хьежилга, партийни организацештеи тIехьаюсача предприятештеи кIезига новкъостал делга.

Партийни, профсоюзни, боахамеи кулгалхоша кIоаргга Iомадац къахьегама дисциплина телхаяра бахьанаш. шоай ханнахьа уж кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш дац. Города дешара заведеней, учреждений, предприятей партийни организацеша хIанз а эсала кхоачашбу «Зуламашцеи общественни порядок телхаярцеи доаттабу къовсам чIоагIбара де дезарех» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои баь соцам. Цудухьа кхы дIахо эргаяха еза цу балха формаши методаши.

В. СИНЕЛЬНИКОВ,
КПСС Грозненски горкома секретарь.

ДЕПУТАТИ ВАХАРИ

КЪАХЬЕГАМА СИЙЛЕ

Х. БОКОВ
КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретарь, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат.

Дог тохадолийташ йола оагІув я Грозненски пролетариата историена юкъе. 1923 шера май бетта Грозне мехкдаьттахой болча хьоашалгІа баьхка хиннаб М. И. Калинини К. Е. Ворошилови. Уж тайпа хьаьший бахкарах пайда а эцаш, веза Владимир Ильич Ленин шоашта мел дукха веза а из мел чІоагІа лоархІ а дег тІара, дикагІа дІа фу дах хойтаргдар-хьогІ яхаш промыслашкеи мехкдаьтта чакхдоахача заводашкеи дувцаш хиннаб болхлой. ТІаккха циггача лаьрхІад: бурув тохара сийлахьа мастер яха цІи Ильича яла. В. И. Ленина (Ульянова) цІерагІа дола расчетни книжка баьччага дІале аьнна цига дІадениад Еррисоюзни старостага. Михаил Иванович Калинин нефтезавода сийлахьча перегонщикалла дІаязвав грозненцаша...

Нохч-ГІалгІай чу Советски Іаьдал даьннача хьалхарча шерашке а денз чІоагІа сий ду къахьегача наьха. Ткъаь итт шу да Грозненски крекинг-завода воккхагІа вола оператор Андрей Сергеевич Клепов заводской проходнех чакхвувла. Из вовзаши везаши ва заводе мел вола саг — директорагара вахтерага кхаччалца. Из вувц эггара сий долашагІа вола оператор санна, Социалистически Къахьегама Турпала еза цІи еннай цунна. ХІаьта Клеповга а, чІоагІа эхьэздел долаш волча сагага, къайладохьалац, шийна къахьегама селлара сий деш хиларо шийна дог мишта тохалолийт, из доккхалах хьал мишта дуз а ура мишта увттаду а.

Къахьегамхой материальни безам совбаккхаро моральни стимулий низ мела вІалла а бац. Кхыча бесса, чулоацам дикагІа болаши пайданегІеи хул яхь. Бакъда из, премеш дукхагІа хиннай, къахьегама овсарле лакхьяларо дикача оагІорахьара новкъостал ду къахьегамах мах телара. ХІаьта из тайпа гІулакх деш деций сагага шийна ханнахьа аьнна дика дош, коллектива хьалхашка цунна карагІдьиннараш общества бакъдаь хьалъэцар? Цейл хьалхарча укх деношка, юбилейни шера деношка грозненски предприятей цехашка гІолла хьалдолале шо. Къахьегама яхье хьалха латтарий портреташ бІаргагургда шоана химкомбината, крекинг-завода, производственно-товарни контора, «Терек» яхача мебельни хьу чакхйоахача фирма сийлен аллеяшка. Шерра дарьжа да яхье котваьнначоа вымпел телга е цун цІи Сийлен книга тІа дІаязъелга, многотиражка тІа е заводской радио чу гІолла из даькъала вувцилга. Къахьегам эггара дукхагІа безараши говзагІа бараши хестабара уж а кхыйола а формаш грозненций производственни гІулакхашта чІоагІа юкъеяьхкай.

Предприяте экономически реформа чакхйоаккхача хана моральни воздействе арсенал тоъал бе-бе хилийта яьлар «Красный молот» яхача машинаш еча завода общественни организацеши дирекции. Цига дифференцировани яьй яхьеи цунна итогаш лреи условешта, котбаьннарашта поощрени яра йизза система юкъейоалаяьй. № 4 йолча кузнечни цехе, масала, хІара денна ю итогаш, хІаьта цу сахьате уж ювц керда араьннача «Молние». Цу заводе премешца цхьана тел «Шийна профессе дикагІа вола болхло» яха сийлахьа цІераш. Цхьабакъда из цІи яларах дола тешал хьалха латтачоа дІалу ерригача завода юкъарча собране. Цу тайпара хоаставара метод заводе чІоагІа могаеш хьаллаьца я.

Лоацца аьлча, тайп-тайпарча формехьеи хьашт долчча тайпареи сий деш йолаш да кхычарел дикагІа болх баьрий.

Нохч-ГІалгІайчен юрташка кхьметтел юккъера ха йолча наха а дагадоагІа укх тайпара сурташ. МоллагІа цхьа гІулакх ийша кхай тІара ена лоаман кхалсаг артела правлене наІара юхе юха а лечкъаш латтар: дІачуяла яхьацар, маІача нахах эхь хетар. Шийна атта боаца къахьегам наха юкъе хьал а лоацарг ма бий, цун сий а дерг ма дий аьнна мича дагадар цунна. ХІаьта 1965 шера доярка—гІалгІа Барахоева Лемка бІубенна хьалтІаьлар Нохч-ГІалгІайченна Ленина орден еннача республике эггара йоккхагІа йолча зала сцена тІа. Цу сарахьа доярка наькха тІа сийрдабаьлар Турпала-Дошо Седкъа.

Новкъостайшийна заь дика лиццац сага. Наурски района Ленина цІерагІча колхозера доярка Израилова Амеса а, теркал ца еш йита, халахетар даьдац. Из, цкъа санна, дукхазза а хестаьй, премеш теларца белгалъяьхай. ТІаккха, хьожаргІа вай, доаркаша лелаеча яхье цо яьккха аргІанара котало дукха ха йоацаш мишта эйир.

Ферма коллектив гулъелар. Хозача дешаща къамаьл дир колхоза парткома секретара Ф. Ф. Катеровича, тІаккха Амеса сийна ферма тІа урагІъяхар байракх. Цул тІехьагІа доярка сийна оттадаь концерт, ешаш стихаш. Цо чІоагІа дог тохадалийтар Амеса а цун новкъостий а.

Иштта дог тохалургдолча тайпара къахьегача наьха сий делга хІара итт ди массазза доал колхоза кхаь а ферме чакхдоаккхаш да.

Ала дезаш да, цига, комсаши жаи леладеча зонашка, алапеш тоъал лакха хилар. Масала, комсаш лелаеча «Наурский» яхача совхоза болхло йолча Берсаева Халипата дІадахача шера кхы тІа а телача маьхацеи премешцеи 2100 сом йицар. Цхьабакъда, дезала юкъе, станице, юрта бокъонна йола событи, совгІата дукха ахча телар а йоацаш, жа Іуй дийнахьа, доаркай дийнахьа, хьувкъама цІей долаш хьалха латтараш сий деш хестабарах хулаш латт.

Дика хІамаш дагалацарах чІоагІа кайоалаш ба юртара коммунисташи моттигерча Советий депутаташи. Республика цхьайолча районашка, масала, колхозхой къаьст-къаьстача цІенош тІа хьалтеха йоахк вывескаш: «Укхаза вах сийлахьа колхохо» (е къахьегама ветеран). Цу тайпара цІераш телар — сага карагІдаьнна къахьегама гІулакхаш бакъдар а, кагирхошта бола хьохкам а. Шелковской района Кирова цІерагІча юртбоахама артела сийлахьа колхохо волча Куванаев Ялакая шийна сийлахьа цІи бахьан долаш совнагІа пенси эц, мах боацаш пайда эц йоагоча хІамах, электричествах.

Кхетадеш да, хьадеш мел дар дика де дезаш хилар. Цхьабакъда, вІалла а ла йиш йолаш хІама дац, сий дар санна дола гІулакх терко йоацаш, дош ца хеташ, формана леладар. Во вІашагІбеллача, ийрчача гома юкъе оттадаь хьалха латтарий портреташ... Касса корилгах арадетта цІогІа: «Кулг язде. Преми...». «Сий деш бараша» цу хьакъехьа нийса йоах:

— Белгал ца воаккхаш вита хинаваларе дикагІа дар... Дикахетарел дукхагІа халахетараш хул.

Къахьегама сий де деза, бакъдар аьлча, сийлен Доска метраца дистарца, дІадахийтача бронза дозалца а ца деш. Цхьан колхозе парткома секретара доккхал а деш хьахувкхар сийлахьча колхозхошта телаш дола, дошув а даькха кийчдаь, цІе книжка. Цхьабакъда, тамаш йолаш хІама да, секретара кхьметтел царех цхьабарий тайпан цІераш а ца хар. Цу даькъе колхоз йилларий а! ХІаьта царна-м книжкилгели льготели дІакагІа ма хетий шоай къахьегама сий деш хилча, байзача, цІи—даь цІи а йоаккхаш шоашка йист хулаш хилча. Реестр йоацаш а дагабоагІаш хилар.

Цкъа сатийнача лоам юхерча хьаста чура дуxдувла нарзан молаш вар со. Цхьанне геттара дика а гаьша хьалха а (дІаяхача бІаьшерене) хьаст баькхаб, хІаьта дикача наха цунна карагІдаьннача цу дІамигача гІулакхах йоккха тІехьале яьй лоаман чхара тІа гІолла цун цІи, укх тайпара дехар а деш, дІаязъярца: «Наькъахо, дикача дешаца дагалацалахь ер цІи!».

Тха Нохч-ГІалгІай чу, мехкадаьтта доахача районе, Карабулаке, дикачеи талант йолчеи наха мехкдаьтта «хьаст» корабаьб, итт шу хьалхагІа республике эггара хьалха дукха мехкдаьтта доалла мела тІера тІоа хьаьбелларца. Из да дуккхаца шерашка лехаш къахьийгачул тІехьагІа карагІдаьнна гІулакх. хьахиннар. Цхьабакъда, эггара хьалха скважина яьккхарий сийна хьалтеха памятни доска хІанз а доацаш да. Уж халахете а, бицбалийтаб. ХІана? Иштта дІа, леладеш Іаьдал доацандаь... Товш доацача цІенах архитектора цІи хьалтохаш Іаьдал доацаш санна мара, из деш доацаддаь.

Дуккхача хьале «лакхехьара указанеш» эшаш яц кхоллаш волчоа вай оала баркал хьалъоттадара. Из традицена юкъеяхьа йиш йолаш яр моттигера Советаш. Наьха къахьегам, дика гІулакхаш дицдалийта дезац. нагахьа санна дицдолийте юкъагІьюс ноахалий къахьегама эстафета. Белгалдаккха деза, моттигера новкъостий бицбалар хІанз революционни событей летописа нийсса къахьегама гІулакхий летопись а шийна оагІонаш тІа яьккхача «Грозненский рабочий» яхача тха республикански газето цхьадолча даькъе тоадеш хилар. Цун оагІонаш тІа яьннай рубрика: «Иштта даьд вай кхолламаш».

Чакхвоалаш цхьаькха цхьа дош дар са дувца безам болаш. МоллагІа сийна дола цІи «мода а хинна» юкъееча цІаккха а ца соцаш хестаю вай из кепа йоазеи тІа а, радио чу гІолла а, собранешка а. Хьалха латтачоа шийна а тоам боацаш хетийт. поощрени яларa тешам хилийтац. ХІаьта вокх оагІорахьа товжаш а нийслу: из хьалха латтар вІалла хила а ца хилча санна, вицву. Дукха ха йоацаш духхьал цу хьакъехьа къамаьл хилар «Электроинструмент» яхача Наьсарерча завода коммунисташта юкъе. Собрани йистеяьнначул тІехьагІа массехк минута юхе Іийра уж. ТІаккха, цІаьхха дага а доацаш къамаьл доладелар: масса «ветеран» висав цу заводе. «Ветеранаш» яха дош кавычкашта юкъеэц аз, хІана аьлча цига болх беш вола эзар саг ерригаш а хІана бац аьнна 35 шерал тІех ха яланза ба. ХІаьта а, ветеранаш болаш ба—1962 шера завод йилларaш. Цхьан минута аьнна юхе Іийнача коммунисташа кхаь сахьата дир къамаьл. Е президиум а йоацаш, е протокол а доацаш. Дагаехар царна массехк шу хьалхагІа гІоръьнна хинна къонача токара Аспиев Махьмада цІи. хІаьта хІанз вІалла хьоахавеш а ховац из. ХІаьта Аспиев-м—ер ма вий, уккхаза ма вагІий, цунах коммунист хиннав, хьалхагІа а санна тІехдика бу болх. Цхьабакъда, «модана юкъера ваьннав»...

Завода коммунисташа вІаштІехьдаьккхад ветераний аллея оттаелга, завода истори лорадеш леладелга. Цар иштта уйла йир цхьаькха деша а (цун уйла-м дуккхачар йича а харцахьа хургдацар). Нийсача ларда тІа хила деза хьалха латтарий сий делга, цо дІадех яхьа итогаш еча хана къоастам дикагІа беш хулга, демократичнегІа хулга, из, вай мел деш дола хІама а санна, эггара нийсагІча наькъашкара хьадоагІш хила деза.

Материальни стимул. Сом. Из лоархІамера рычаг я. ХІаьта вайна, хетаргахьа, цу рычага низ тоъа мегар, нагахьа санна цхьа производство-дегІаккхувлара мара вай йоаккхо ецаре. ХІаьта из деций из деррига а, производство хьакхелла ца Іеш, керда саг хьалкхевеш а, керда, коммунистически отношенеш вІаштІехьйоахаш а хилар. Цудухьа эш вайна низ бола вож стимул а — моральный.

(1967 шера 3-ча августера «Известия» яха газет).
г. Грозный.

ЯХЬ—ТОЛАМИЙ ЛАРД

«Малгобекнефта» мехкдаьтта промысловий управлене предприятейи цехийи коллективашка тІатІа шерагІа яржаш йоагІа социалистически яхь. Къаьстта а чІоагІагІа яьржай из Советски Іаьдала 50-гІа шу дизара цІейна яха майоаггІа накъаяха уж кийчлуш йолча хІанзарча хана.

Предприятей коллективаша шоайла лоаттаеча яхьа тІайидаь социалистически декхараш кхоачашдара тохкам а беш, профсоюза промыслови комитетеи «Малгобекнефта» мехкдаьтта промысловий управленеи цхьанарча заседанешка хІара бетта итогаш ю уж кхоачашдара. Яхь леларa къоастаьча бокъонашка хьежжа, профсоюза промысловий комитетеи «Малгобекнефта» мехкдаьтта промысловий управленеи карара кара тела ЦІе байракх а хьежаю, хьалхареи, шоллагІеи, кхоалагеи кхоъ ахчан совгІат а тел яхье котъяьннарашта. 1967 шерралца социалистически яхье котбийннарашта, ахчан премеш а йоацаш, алхха цхьа карара кара тела ЦІе байракх мар тийнназ тхалига. Ер шу доладелча гІоне дукха ахча къестаду социалистически яхье котбаьннарашта материальни поощренеш яра, хІаьта из яхь лоаттаераш хьинарегІа къахьега тІакхувш хилийтара боккхача лоархІаме а да. Цу тІа а 1-ча преме боарам 500 сомага дІакхоач, 2-гІа преми—400 сом, 3-гІа преми — 300 сом я.

Карара кара тела ЦІе байракхи 1-гІа ахчан премии укх шера вІаштта диазза кхоачаьй кхоалагІча мехкдаьтта промысла коммунистически къахьегама коллективана. Яьржача социалистически яхье юкъе тІехьарча шин бетта вІаштта хьалхара моттиг шийга лелаю промысла заведующи Паук М. Я., парторганизаце секретарь Лебедева Т. Д., профсоюза месткома председатель Крамаренко П. М., болча. Ленина орден лелаеча цхьоалагІча мехкдаьтта промысла коллективо, Юбилейни шу дІадаллалца хьалхара моттиг шийга кхаба лаьрхІа я из. Цо къовсам лоаттабу Советски Іаьдала 50-гІа шу дизара цІерагІа йола коллектив, аьнна, шийх цІи тилийтара.

Мехкдаьтта промысловий управлене къаьстта а чІоагІа баьржаб коммунистически къахьегама болам. ВЦСПС пленума соцамга хьежжа коллективашка чакхъяьхача болхлой собранешкеи конференцешкеи 1966 шера балха итогаш еш, хІаравар ше-ше къаьстта вувца а вувцаш, техкабар беррига коммунистически къахьегама ударникаш. Цига гІулакхаш массе оагІора дийца а дийне, юха а тешал дора хІаране коммунистически къахьегама ударника, бригада цІи лелае бокъо хилара. Цу юкъе цкъаза нийслора цхьабарий из сийлахьа цІи лелае бокъо хилара тешал дера тугаш дута моттигаш а. Дукхачеех из цІи духхьашха а тийхкар.

Иштта дІабола а баь, хаддаьза чакхбоаха болх бахьан долаш хІанз тха управлене предприятешка болх беш 1016 саг ва коммунистически къахьегама ударника цІи лелаеш, коммунистически къахьегама коллективай цІи йолаш мехкдаьттеи гази йоаха а бурув детта а 30 бригада, 24 экижаш я. Кхаь мехкдаьтта промысла коммунистически къахьегама коллектива цІи лелае бокъо хилара юха а тешал даьд.

Цу коллективаша а ударникаша а тІагІертта къахьегар бахьан долаш «Малгобекнефта» мехкдаьтта промысловий управлене укх шера хьалхарча шин квартале вІаштта шоаза СССР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела ЦІе байракх а хьалхара ахчан преми а яьккхай. Хьалхарча ах шера план кхоачашъяр укх тайпара да мехкдаьтта управлене: мехкдаьтта даккхар — 100,3 процент, газ яккхар — 108,6 процент. Йоаккхача продукцега дІалолар лохдарах планал совгІа 2 миллион сома баь ца Іеш пайда баьб.

Хьокхамаш къаьстта а дикагІа хила даьннад экономически реформана дуваалена управлени кердача хьалех болх бе яьлча гІоне. ГІадвугаш да цу хана денз къахьегама а производственни а дисциплина гаьнна дикагІа тоаейна хилар. Иштта, 1966 шерах хьалхарча ах шера 138 моттиг нийсъенниаяр къахьегамеи производственни дисциплина телхаяь, хІаьта укх шера цу юкъагІа 65 мара нийсъенназ цу тайпара моттиг. Из да партийни, профсоюзни, боахама организацеша нах кхетамца кхебара болх дикагІа тоабаларах, наьха сакхетама боарам нонагІа лакхъбаларах даьнна беркат. Цу гІулакха дикача оагІора къаьстта а влияни яьй «Малгобекнефта» мехкдаьтта промысловий управлене укх шера юххье денз юкъейоалаяьча балха итогашка хьежжа ахчан совгІаташ телара системо. Цу тІа а предприяте администрацеи профсоюза месткомеи решенегІа цхьан даькъе е бІаьрча цу совгІатех боах моллагІча а тайпара телхадаьраш хилийта болхлой.

Болх беркатегІа хилийтара юкъе шоашкара доагІа дика даькъа дувц тха рационализаторашеи изобретателашеи. Цар къаьстта а дикагІа болх баьб укх шерах хьалхарча ах шера. Нагахьа санна соахка хьалхарча ах шера 83 эзар сом экономически эффект хула 207 рацпредложени производствана юкъейихьаяле, укх шера цу юкъагІа 124 эзар сом пайда лу 220 предложени юкъейихьай. Цу фронтера дикагІа бола рационализатораш ба: укх шера 5 рацпредложени енна 1-ча мехкдаьтта промысла оператор Котиков Х. Г., 5 рацпредложени енна 2-ча мехкдаьтта промысла оператор Калашников А. С., 7 рацпредложени еща 1-ча бурув деттача контора воккхагІа вола механик Баталов З. П., 5 рацпредложени енна УКРС-а механик Чернышев И. П., дуккха а кхыбараш. Рационализаце деша хьакъехьа коллективашта юкъе социалистически яхь лоаттаю, цунга хьажара бетташ чакхдоах. Цу дерригнех а дика беркат дувл.

Болх дика бу тха мехкдаьттахоша, хІаьта царга салоІийтилга а дац во вІаштІехьдаьккха. Мехкдаьтта промысловий управленеи профсоюза промкомои предприятей коллективашта экскурсешка ахеи кхыола культурно-салаІара гІулакхаш чакхдахеи 30 эзар сом ахча къоастадаьд. Дукхача мехкдаьттахоша санаторешка, салоІача цІеношка шоай унахцІено чІоагІъю. Балха доалча деношка цхьоагІа цхьана Тийрка тІа. Каспийски форда йисте, Нальчике, кхыча моттигашка а ухаш салоІа коллективаш а дукха я. ШоллагІа водоподъем йолча моттиге пионерлагерь юллаш латт. Цига аьхкий кхаь сменагІа мехкдаьттахой бераш хургда, хІаьта юхейисача хана шоай кІирагІа мукъарча шин дийнахьа цига салаІа ухаргба болхлой а.

Цхьабакъда, долаш да иштта цхьадола цІенхашттара кхоачамбоацараш а, цар даькъе коллективашка шоашка дІадоахалургдоацараш а долаш. Иштта, масала, материально-технически Іалашо дертІа ца хиларо коллективашка торо хилийтац. Юбилейни шера балха тІа кхы а дикагІа толамаш даха.

Ш. БУЗУРКИЕВ,
«Малгобекнефта» НПУ профсоюза промкома инструктор.

Наьсарерча «Электроинструмент» завода литейни цехе Цолоев Идриса болх бу ялх шу да. Цо кулгалдеча барттайнача смена коллективо 120 процент кхоачашъю хІара бетта задани. Хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб укхаза литейщикаш Елхароев Идрис, Талдиев Рашид, контролер Оздоева Фатима, кхыбараш. Коммунистически къахьегама ударник яха цІи яккхара яхье баьннаб смена къахьегамхой. Шоай керттера продукци арахецарал совгІа кхыдола заказаш а кхоачашду литейни цеха болхлоша.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) И. Цолоев, И. Елхароев, Ф. Оздоева, Р. Талдиев.

И. Плиева сурт.

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА ДЕННА СОВГІАТАШ

1944 шера 18-ча августерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай дукха бераш долча ноанoшта:

г. ГРОЗНЕ СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГІОЛЛА

БАРХІ БЕР ДАЬЧЕИ КХЕДАЬЧЕИ НОАНОШТА II-ча СТЕПЕНА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕН

Ирчаева Дауда Совдата — цІен-нанна.

ВОРХІ БЕР ДАЬЧЕИ КХЕДАЬЧЕИ НОАНОШТА III-ча СТЕПЕНА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕН:

Дзуматова Махьмада Дибахана — Грозненски горпищеторга болхлочоа.
Мукуева Батайна — цІен-нанна.

ЯЛХ БЕР ДАЬЧЕИ КХЕДАЬЧЕИ НОАНОШТА I-ча СТЕПЕНА «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛЬ:

Батаева Лолена — цІен-нанна.
Бочаева Цуский Сепихата — цІен-нанна.
Бисултанова Амината — цІен-нанна.
Мазаева Асмайна — цІен-нанна.
Хаджиева Мусий Сепихата—цІен-нанна.
Хунарикова Карибата — № 2 йолча совхоза доярка.
Шахмурзаева Зинайна — цІен-нанна.
Юнусова Шаймана — цІен-нанна.

ПХИ БЕР ДАЬЧЕИ КХЕДАЬЧЕИ НОАНОШТА II-ча СТЕПЕНА «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛЬ:

Абулхаджиева Уфайна — цІен-нанна.
Аиаева Асенада — цІен-нанна.
Магомадова Палала — цІен-нанна.
Мудеева Лухижа — цІен-нанна.
Шадалова Зурайна — цІен-нанна.
Шахтамтрова Лакийна — цІен-нанна.
Хусиева Аймнена — цІен-нанна.
Чукуева Марусена — цІен-нанна.
Эскиева ИсмаІалий Лунзайна — цІен-нанна.

БАЛХАШ КОМПЛЕКСНО ДУ

Ялат чуэца торо йолча деноех бизза пайда а эцаш къахьегаш ба Шаьла района «Джалка» яхача совхоза кхаш леладераш. ХІанзле паччахьалкхенга 1530 тонн ялат дехкад совхозо. планах доккха дезар 1370 тонн йолча.

Мишта вІаштІехьдоал тха кхаш леладерий иштта овсаре къахьега? Совхоза кхашка ялат чуэцаш 19 комбайн я, хІаьта совхозо дика вІаштІехьъяьккхай комбайнерашта юкъера социалистически яхь, цу гІулакхо торо хулийт хІаранега денна нормаш тІехкхоачашъе. Социалистически яхье къаьстта лакхарча къахьегама толамашца белгалбаьннача комбайнерашта цІе вымпел тела оттадаьд парткомои администрацеи. ХІанзалца из карара кара тела вымпел Л. Хамаатханова, И. Ящуркаева, Я. Абдулшахидова, Т. Агаева комбайнашка хиннай. ХІаьта совхоза халкъа контролераша цахаддаш тІахьожам лоаттабу комбайнераша беча балха юкъе брак ца нийсъялийтара.

Ца аьлча дарглаш ялат кхашкара дІакхухьаш болча шоферий балхах а. Царна юкъе хьалха латташ ба С. Ахмаров, С. Мунаев, кхыбараш а.

Белгалде деза совхозе кхашкара балхаш комплексно делга. Ялат оардашше а ча хьагуллу механизатораша, тІаккха тІеххьа нохараш арадоах кхашка, аьхача лаьтта доакъара лаьрхІа культураш дІаюв. ХІанзле 850 гектара тІа доакъара лаьрхІа хьажкІа, 60 гектара тІа борц дІабийнаб совхозе.

А. АЛАВДИНОВ.

НИЙСА ЛЕЛАЕ УЧЕТ

Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза кхашка къовсам латт юбилейни шера тІаийца декхараш кхоачашдара. Комбайнераша беча балха дика тІахьожам лоаттабу комбайнераша шоаш а колхоза специалисташа а. Цудухьа кхашка чу ца эцаш йиса чІегилг. Іолийга кІи канаш бІаргагургдац шоана укх колхозе. Бакъда, кхашка ца дайна ялат кхашкара дІахьош, хьаттара дов тарлу, нагахьа санна учет нийса ца лелайича, документаш доагтІача тайпара ца леладича.

Во дел из гІулакх Кирова цІерагІча колхозе. Бункера чура кІа автомашина тІа доттача хана бокъонашка хьежача шиъ накладной язъе еза, шинне тІа яздаь кулгаш а долаш, царех цаІ шоферага дІа а енна цаІ шийга йита еза комбайнера. Укхаза из дац. Нагахьа санна комбайнеро шоферага дІаденна кІа деррига а хьатта дІа ца кхоаче из мича дахад атта ховргда. Бакъда, укхаза деча тайпара из гІулакх деш хилча кІих фу хиннад ховргдац. Мишта ду из гІулакх Кирова цІерагІча колхозе? Комбайна бункера чура ялат ше автомашина кузов чу дохкаш комбайнера моллагІа шийна корадаьча каьхата йистилга тІа язъю шофера тайпан цІии автомашина номери. Цу каьхата тІа из деш кулг а дац, число а дац. хІаьта из каьхата йистилг цхьаккха а копи шийна ца дуташ шоферага дІалу комбайнера. Укхаза болх беш волча нийс комбайнеро цу тайпара лелаю документаци.

Из харцахьа долга дукха дувца дезаш дац, дале а из гІулакх нийса ца яхаш ба колхозе цхьабола нах. Иштта весовщик волча И. Г. Дятлова йоахар ткога: «Комбайнерага йиш яц оаш ювцаш йола бухгалтери лелае, цун сихагІа ялат чуэца деза». Цхьан хІамах кхетац весовщик, ялат сихха чуэца-м вІаштІехьдаргда комбайнера, хІаьта учет нийса ца лелайой ялат дов-м тарлу.

Цо из къамаьл дарах цецдоланзар тхо цо ше беча балхага хьежача. Таразо болх харцахьа бора, мухь ше болчул итт килограмм кІезигагІа хьокхар цо. Из тхона хайнача хана шийтта сахьат даьнадар, хІаьта цу ханалехьа тараза тІа гІолла иттанел совгІа автомашин чакхъяьннаяр, хІаьта цул хьалхарча дийнахьа—40 автомашин. Лоацца аьлча цхьан дийнахьеи ах дийнахьеи ах тонн кІа учете доацаш дисад. е из мича дахад ховш а дац.

Цул совгІа цхьаькха а леладу нов, Дятлова. Нагахьа санна таразо 14 килограмм хьахьохе по 10 килограмм дІаязъю. 16 килограмм йолча 20 килограмм язъю. Ховш да кІа дІахьаш уха машин хІара рейсах йиза а яьсса йолаш а оза езаш хилар. Бакъда, нов. Дятлова мацин яьсса йолаш дийнахьа цкъа — шозза мара озац.

Уж деррига кхоачамбоацараш Іальмате сиха дІадаха деза.

А. ЗИМАРИН,
«Знамя труда» яхача районни газета болхло.

ТОРГОВЛИ, ОБЩЕСТВЕННИ КХАЧА

СалоІаш ши ди а долаш пхе дийнахьа болх беча кІирага довлаpo доккхий декхараш хьалхашка оттаду вай республика министерстваштеи ведомстваштеи. Геттара дика ховш да шоай мукъача ханах пайда дикагІа эца къахьегамхошка йиш хилийтара цар вахарерeи бытереи массе тайпа проблемаш чулоацаш йолча мероприятей бІарчча комплекс чакхъяккханза яргІ ца хилар.

Республика торговлеи общественни кхачани коллективаша кердача хьалашка мишта вІаштІехьбаьккхаб шоай болх аьнна хаттар дир тха корреспондента торговле министра заместителага нов. Льяновга. Ер да цо денна жоп:

— СалоІаш ши ди а долаш пхе дийнахьа болх беча кІирага довлаpo. белггала дІадех, торговлеи общественни кхачани ерригача предприятей балха стили методаши дІахо эргайоахаш тоделга. ГІулакх дикагІа лелийтар духьа оаха вІаштІехьдаьккхар фуд?

Йидархой мел дукха хул а хайна, царга хьежжа керда режим оттаяьй тикайи столовейи балха. Цу гІулакха оаха еш хинна керттера йоакхо сенах латтар аьлча. из латтар. къахьегамхоша дІадехараш цар ха кІезигагІа йовргйолча тайпара кхоачашдарах.

Торговле министерства 601 предприятех 550 предприяти салоІаш ши ди а долаш болх беш хургья. Цхьабакъда, цар болх беш йоаккха ха кІезиг ца ярал совцагІа, кхы тІа а дукхагІа хулийт.

Доккхий хувцамаш юкъедихьад промтоварни тикай балха режимана а. Цар балха ди 8 сахьатагеи 12 минутагеи кхоачаш дІаьхдаьд, хІаьта хІанзалца къовлаш хинначул цхьа сахьат тІехьагІа мара дІа а къовлац уж. Цхьа ди оршотдийнахьа мукъа хул тика чу латтарий, вож — скользящий графикагІа. Мах беш цхьацца — шишша саг мара чу ца латтача тикашта оттадаь салоІа денош — оршотдии шинардии да.

КІезиг - дукха кхыча тайпара оттаяьй балха график продовольственни тикашта. «Гастроном» яхача торга йоккхий мел йолча тикашкеи хІаьта иштта алхха маьхк, шура, дулх, баьпадаараш мара ца доххача специализированни тикашкеи балха кІира хьалхагІа ше хиннача тайпара дус.

Хийцай общественни кхачан предприятей балха режим. Цхьаьрашка — Іуйрийнарча сахьатий чотах балха ди дІаьхдаьд, вокхарашка — сайрийнарча сахьатий чотах.

Заводашкарча столовей балха режим предприятей балха режимага хьежжа оттаяьй. СалоІа денош болхлошта долчча тайпара да кулинарашта а.

Пятидневка хьалхагІарчул чоалханегІа да. къахьегамхошта гІулакх дара деррига дешаш увттаду цо. Бакъдар аьлча. дукха хІамаш торговлеи общественни кхачани коллективаш хІамах сакхувш хиларах тийша хургда.

Промышленни предприятешка делкъийга хІама даара ха лоацъеннай. Заводашкарча столовешка хІама даа ухача наьха гІулакх сихагІа дар духьа кхы тІа а 12 буфет хьайийллай, вІаштІехьдаьккхад обедашта хьалхагІе а заказ хьайийлелгеи буфетни продукци цехашка гІолла дІа-юха кхухьилгеи.

Дуккхача къахьегамхоша салоІача моттигашка кхы тІа а оттаеш я 50 торгови павильон, закусочнеш, киоскаш. дикка дукхагІа хулаш я дІа-юха лела буфеташ. лотокаш. тележкаш. кхо столови хиннача хьаеллаш я сайрийнара кафеши ресторанаши.

ЧАЙКОВСКЕ ПИСЬМО

70 шу дІадаьчнад Москвана юххерча Клин яхача городе Петр Ильич Чайковске музей йилла, 70 шу совгІа ха я цахаддаш композитора автографаш, хІамаш, документаш гулдеш латта.

ХІара шера чоалханегІа хул уж хІамаш леха. Къаьст-къаьстича дуккхача наха цхьаннега а хоам мича бу шоашкарча хІамаех. Цудухьа дезагІа дир П. И. Чайковске ЦІенга-музейга дага а доацаш кхаьча дезе совгІат—композитора шийна письмо!

Цу тайпара совгІат кхаьчад тхога дукха ха йоацаш Омскера областной изобразительни искусства музея директорагара Анатолий Морицович Гольденблюмагара. Из да Чайковске цІи хеза пианисти дирижери хиннича А. Зилоте вешийга — Серге Ильич Зилотега яздаь доккха доаца записка. А. М. Гольденблюма из письмо ийца хиннад 20-ча шерашка ленинградски цхьан рыккера. Дукха хІама ца эшаш 80 шу даьнна долашехьа а, меттахьа ца доалаш ше долчча тайпара дисад из.

Чайковске письмол совнагІа, Анатолий Морицовича иштта юха ца лург музейна дІаденнад совгІата луш М. М. Граббе тІаеІолла дийь йоазув а йоккха йоаца нотни автограф а — «Дошоча чкъаьран иллиа» яхача романса тІара 5 текст тІайолаш дола М. А. Балакирева язбаьча «Низ боли тоаба» яхача керта визитни карточка.

Шаккхе а документ, язду «Омская правда» яхача газета тІа К. Давыдовас — П. И. Чайковске ЦІен-музея керттерча хранитела деккараш кхоачамбеш йолчо. Клин яхача городерча ЦІен-музея доккха баркал а оалаш хьаийцад.

(АПН).

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

ХАРТУМЕРА СОВЕЩАНИ

Судана столице — Хартуме 1 августа шийн болх дІаболабир Іарбий 13 паччахьалкхен кхыча мехкашцарча гІулакхий министрий совещане. Цига ювц дуккха миллионаш долча Іарбий халкъашта дагалатта проблемаш.

Хартумски совещане болх дІаболабаьча хьалхарча дийнахье а цуи председатела. Судана премьер-министра Мухаммед Махджуба, Іарбий мехкаш тІахьийхар Израильски агрессех хьахинна хІамаш сихагІа дІадаха низаш вІашагІтохара. Вай, аьлар цо, укх конференце чІоагІагІча тайпара белгалдаккханза дарглац, вай доал дара системаш бе-бе яле а, вІашагІкхиитта фронт хила езилгеи гІулакхаш цхьана чакхдаха дезилгеи. Вай, белгалдаьккхар судански премьера, низаш шолхонца совдаханзеи дукха ха йоацаш эшарах хьахинна хІамаш дІадахара юкъе доккха дакъа лацанзеи даргдац.

Совещане массе оагІорахьара хьежар Іарбий мехкаша агрессораштеи цар гадоахараштеи духьала лоаттабеча къовсамца дувзаденна долча тайп-тайпарча дешашка. Белгтала аьлча, цига Іомайир ООН-а Генеральни Ассамблея чрезвычайни специальни сессе балха результаташ, къаьстта а Іарбий паччахьалкхений нийсхон гІулакха тІехьа барийи духьала барийи позиции а хІаьта иштта Іарбаша шоай гІулакхаш цхьана чакхдахарца, израильски агрессораш хьаллаьцача малхбузехьарча державашта тела Іарбий мехкдаьтта соцадарцеи, Іарбий Малхбоаленера империализма тІема базаш дІаяхарца, барт вІашагІа ца кхетийташ, империализма тийшача балха цхьана духьалъоттара Іарбий паччахьалкхенашта новкъарле еш долa массе тайпа хІамаш дІадахарца дувзаденна дола дешаш а.

Белгалдоалаш гІулакх да, совещани дІайолаеннача хьалхарча дийнахье а ОАР-а делегаце, йеменски деша Каирай Саудовски Аравеней юкъера вІашдухьаленаш дІаяхар духьа лоархІаме инициатива юкъеяьккха хилар. ОАР-а викалаша корола Файсала правительство тІахьийхар шишу хьалхагІа кулгаш издаьчеи Йемена проблема къоастаелга оттадаьчеи джиддински оалаш йолча соглашенеца юха тІаерзара. ОАР-а цу инициатива лаккха мах бир Хартумски совещане гІозарашка. ХІанз дош алга Каира цу машарерча гІана моллагІа даьккха а хІама духьаллакха хала хургдолча Саудовски Аравена тІа да. Нагахьа санна йеменски деша барт вІашагІа а кхетаре, халкъа карагІдаьнна революционни хІамаш лорадара Санай республикански режимо дийха даха Йемене латта шийн бІунаш цигара арадаха ОАР-а вІаштІехьа а доаларе, цо белгтала, чІоагІъергьяр Гаргарча Малхбоаленерча израильски агрессена духьаларча къовсама фронт. Прогрессивни арабски общественноста хетачох, английски американски империалисташа шоашта аьттув балар догдоахаш лелабу йеменски монархисташ герла низаца хьал ца лоацаш Іе еза Саудовски Арави.

Хартуме дийца цхьаькха лоархІаме дош—из я цхьадолча Іарбий мехкашкара Американ Англеи тІема базаш дІаяхара проблема. Цу тайпара базаш я, белгтала аьлча, Ливе. Ливе кхыча мехкашцарча гІулакхий министра Ахмет Биште хьакхайкадаьчох, хІанз махулла шоай территоре тІара английски американски герзашцара низаш лелхаде гІерташ ба цар мохк. Ялх бутт ха а йилла, цу мех- [illegible]

бир. ливийски территоре тІара Уилус-Филд яха йоккха американски авиабаза дІаяккхара хьакъехьа 10-ча августа Вашингтонаца переговораш йолалуш хиларах. Цхьадола Іарбий кхы мехкаш санна, Ливи а юкъеяхай мехкдаьттана оттаяьча байкота, доаллахарча Іарбий паччахьалкхенашта духьаларча Израила агресси хьаллаьцача ВІашагІкхийттача Штаташтеи Англенеи лоатаду доагор соцадарца.

Мехкдаьтта — Іарбий Малхбоален халкъий бера чІоагІа герз. Израиль летача хана империалистически пачхьалкхенашта — Израила гадоахараштa дІачуухийташ хинна мехкдаьтта соцадаьча Ирака, Сире, Ливана, Кувейта, Ливе, Іарбий кхыча пачхьалкхенаша чІоагІа хІама техар Гаргарча Малхбоаленерча мехкдаьтта монополей хьашташта. Дуккха Іарбий мехкаш, эггара хьалха Ирак, хьалхагІа а санна чІоагІача позице тІа латт цу деша. Цхьабакъда, цхьана оттаяьча тактикана тІера дІайовла гІерташ я Іарбий цхьайола паччахьалкхенаш, хІаьта цо бохам ца бе йиш яц израильски агрессех хьахинарaш сихагІа дІадаха ловш долча Іарбий дерригача халкъацта.

Империалистически гІозараш бокъонца догдоахаш дар, Хартумерча совещане Іарбий паччахьалкхенашта юкъера барт вІашагІа ца кхеташ дола дешаш кхы а дукхагІа кІоаргдергхиларга. Совещане болх чоалханерча хьал тІа оттабар духьа массе тайпа меттакІаьлеш юкъедохка гІертар малхбузехьара пропаганда. Іарбий паччахьалкхений бІарчча цхьа фронт мелъяь ца Іеш, Іарбий Малхбоален мехкашта а израильски агрессораштеи цар гадоахараштеи хоадамболлаш духьаллаьннача. Іарбий халкъий нийсхон къовсам хьаллаьцача социалистически паччахьалкхенашта а юкъера гІулакхаш хийрадаха а гІерт империалисташ. Шоай тешамерча союзникашцарча доттагІала хам беш долча Іарбий мехкаша дала доагІача тайпара жоп лу империалистически дипломате цу тайпарча интригашта.

Іарбий мехкий антиимпериалистически цхьоагІо дІахо чІоагІъерга бодача новкъа гІолла боаккха лоархІамера гІа ба Хартумера совещани.

НЕГРАШ ГІУВТТАРА БАХЬАНАШ ДУВЦ АМЕРИКЕ

Америке политически дискуссей эггара сагатагІа йола тема я хІанз неграша лоаттабеча къовсама бахьанех дола дош. Цу дискуссена юкъеэзаб министраш, конгрессменаш, негритянски лидераш, публицисташ, газеташ. президент Линдон Джонсон. Керттерча даькъе духхьал цу деша хетаяь яр эггара тІехьагІа КІайча цІагІа хинна пресс-конференци. Неграш гІеттара бахьанаш тахкараи уж ца гІеттийтара чакхдаха деза гІулакхаш вІаштІехьдахараи правительственни комисси вІашагІъеллай президента. «Линдон Джонсона хІанз комисси гулъяьй, — бегдоах из дош «Нью-Йорк пост» яхача газето — йоккхийча американски городашка кегараш хилареи бунташ хьеяреи бахьанаш тахкар духьа. ХІаьта тахка дезаш хІама дий цхьаккха а? Городе вахача хІара сага хов, уж бунташ хьею бахьанаш бокъонца малагІаш да, хІаьта цу гІулакха цхьаннена а эшаш яц 11 сагах латта комисси. Наха геттоех цІераш етт цар чу ваха йиш йоацандаь»:

Негрий восстанешцарча гІулакхага диллача шин даькъа екъаеннай американски буржуази. Реакционерашеи гуччахьарча расисташеи дІадехар цаІ да — «бол-болча топаш дІатІа а етташ уж боабелга». «ЧІоагІача кулгаца» тоІае еза восстанеш яхачарна тІехьа ба либералаш, цхьабакъда, циггача шоай массаза йолаш йолча доастамалца дІахо йоах: «фуннагІа даь а цаІ де-м неграшта а дезэ». Шийх либерал лоархІаш волча Нью-Йорка ишта губернатора Нельсон Рокфеллера сихвенна хьакхайкадир, неграшта бала беча «цицхолгашта духьала тотальни тІом болабе воалл ше, хІаьта цу гІулакха аз цаІи ахи миллион доллар хьа а хец аьнна. Цхьабакъда, неграшка бала бахьараш цхьа цицхолгаш хинна Іац.—«Неграша, къаьстта а кагирхоша, — аьлар негритянски лидера Флойд Маккисси- [illegible]

тогровцашта тара йолча общества тІахьожам лоаттабеши эксплуатаци еши йола колони санна лоархІ гетташ».

Доал деча класса викалаш «тохкаши» къувсаши болча юкъа дІахо а къовсам лоаттабеш ба неграш. Новкъостал дахзар дІадаха кІирандя, президента Джонсона предложенех негрийи кІайчари барт тоабар духьа «дуІаш зуди» да аьнна хьакхайкадаро а. Укх кІирагІа чІоагІа нах гІувтташ моттиг хилар Милуорски Портлэнди яхача городашка а, кхыметтел Вашингтоне а. «Президент Джонсон, яздора «Парижур» яхача французски газето, — КІайча цІагІа шийн кабинете вагтІашехьа а хаза йиш йолаш вар вІашкалеттача герза тата... Бокъонца кхийрар тІакхаьчар — Іаьржа барий эгІазал американски столице дІакхаьчар». «ДоагІаргдацар-те — хетт «Орор» яхача газето, — КІайча цІагІа вагІача президента Джонсона Іаьржача мятежникаша го тоссаргбола ди?»

ПЕНТАГОНА ІАЬРЖА ДИ

Тонкински заливе. Къилбаседа Вьетнама берда йистера гаьна доацаш лаьттача «Форрестол» яхача американски авианосца тІа 29-ча июле хиннар санна йоккха катастрофа хиннаяц цІаккха а. Технически вІаштІехьа ца хилар бахьан долаш цхьан самолета тІара доагор чудела бак ийкхай. Ціи, тІа-тІа михьар а ювлаш, дІаьржай кхыча самолеташка а кхоачаш. Къилбаседа Вьетнама городашта бомбаш чуетта кийчъеш хиннай уж. Цхьабакъда, Іоажал яхьаш долa гера хІанз американски интервенташта шоашта юхадухьал дийрзар.

ЦІераш ювлари кема тІа хинна авиабомбаш лелхари бахьан долаш вийнеи човнаш яьи, эггара тІехьарча официальни даннех, 209 саг вар. Авианосца тІа хиннача 80 самолетах 60 геттара хІалакъяь е чІоагІа йохаяь яр. ХІалак хинна тІема гІирс, ахчанца лаьрхІача, 90 миллион доллара маьха ба.

Хи тІара доал, ший тІера мухь а тІехьа, 67.000 тонн хулаш дола «Форрестол» яха авианосеи а 5000 саг экипаж а 5 дийнахьа мара тІом беча дакъа лоацаш хиннаяц, 25-ча июле кхаьчай из Тонкински заливе. ХІанз, катастрофа хинначул тІехьагІа, дуккхача бетташка лелалургйоцачa яьннай авианосец. Лийлхача бомбашеи йийннача цІерашеи ийрчаяьха цун тІера палубаш капитальни ремонт е езаш я.

АФРИКА КЪУЛБЕХЬЕНЕРА «ШАЙТІАЙ БАРТ»

Укх денношка визитаца Къулбехьен-Африкански Республике ваха хилар Португале кхыча мехкашцарча гІулакхий министр Ногейар. Цул кІеззига хьалхагІа ЮАР-е кхаьчавар къулбехьенродезийски правительствана керте латта Ян Смит а. Уж вІашагІкхетарца чакхдьлар ЮАР, Португали, Къулбехьен Родезай юкъе йола тІема-политически блок вІашагІйоллилга.

Эггара гоамагІа йолча африкански расистски режимий из блок Африка къулбехьене дІахо шерлуш латтача къамий-кортамукъален болама духьалъерзаяь я. Португале колониальни эскара низ кхачац Анголай, Мозамбика, Португальски Гвинея патриотий турпала къовсам тоІабе. ЮАР-ей Къулба-Малхбузен Африка территоре тІеи гІатташ латт партизански болам. Барт чІоагІлуш латт Къулбехьен Родезерча негритянски политически низий.

Африканцаша цунах оаллача тайпара, цу «шайтІай барто» цхьаькха лерхІар фуд аьлча, из да, кхычарех тийша хІама доацача африкански мехкашта духьала тийша болх вІашагІбоддилга. Дукха ха йоацаш Конгона (Киншаса столица йолча) духьала йолаяь хиннача провокацеша, Анголе латтача португальски авиаце Замбеи Сенегалеи юрташта бомбаш чуеттаро, Танзанена кхерамаш тІатувсаро цІаькха а тешал ду Африка халкъашта из блок кхераме хилара.

Кхыча мехкий кепайоазоно деча хоамех, Ногейра визитаца цига ваха волча хана а иштта дийцар экономически гІулакхаш цхьана леладара дешаш а. Шоай доалахьара моттигаш лораяр духьа «санитарни кордон» от- [illegible]

кански паччахьалкхенех цу гІулакха пайда эца. Планах вІашагІйолла лаьрхІача «Къулбехьенафрикански юкъарча рынкана» юкъеяхьа лерхІ, белгтала аьлча, Лесого, Ботсвану, Малави.

Кхаьпне блока тІехьашка латт США, Англе, Малхбузен Германе империалисташ. Царна хьашт долаш да колониализма бастионаш Африке хилар. ЮАР-ерча кхыча мехкий ерригача капиталах 70 процент Англенеи США-неи доагІача даькъа кхоач.

Ф. СЕЙФУЛЬ-МУЛЮКОВ,
И. КАДОМСКИЙ,
В. КУЗНЕЦОВ.
(ТАСС).

Азербайджана городашкеи юрташкеи чІоагІа даьржа да «Гулаш» яха къаман Іаьдалагіа кІалтохаргах латар. Цхьаккха я деза ди дІадолац дикагІа болча борецаша шоай низаш дусташ.

Борецаш кІалтохаргах лата кІувса тІа е бешарча баь тІа боал гонга гІолла йоагІа шоай тайпара хачеш а ювхаш. Дуккхача хІамашца хьаштдолччара маьже лоацаш кІалтохаргах латар дагвдохийташ я бокъонаш. Цар мукъа ду ког духьалтасса а чоалх тоха а, хачи лаца. 10 минута латт из къовсам. Бокъонца котваьннарг лоархІ шийх латаш вар нийсса аркъала Іовилла мегар. Нагахьа санна латаш барех цхьанне а из вІаштІехьа на доале — хьиинар тІех хиларах телача очкашка хьежжа кхоачаю котало.

Сурта тІа: кІалтохаргах латаш ва город Кировабадера низ болашагІа вола шиъ — 48 шу даьнна медицински училищера преподаватель Галжчев Велатдини (аьттехьа) техникума производственни дешара преподаватель Джафаров Азими.

А. Диугача сурт. **АПН.**

ДИКА ХЬУВКЪАМ КХЕБАРА

Къилбаседа Кавказа механизатораш юбилейни шера хьувкъам чуийца бала гарга ба, цудухьа хІанзе а йоакхо ю цар 1968 шера хьувкъамаллард йоллара. Фу де деза механизатораша тІадоагІача шера гурахьа дІадув кІа, мукх, кхыйола культураш дика хьувкъаяра?

Ховш мадарра лакха хила еза лаьтта лелалара культура, бакъда, из болх нийса дІабахьара лоархІаме да хІара специалиста, хІара механизатора агротехника бокъонаш хар, уж цахаддаш балха юкъе кхувлар.

Масала, Ставропольски краерча Александровски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхаш леладераша хІара шера гурахьа дІадувча кІина лакхара хьувкъам чуэц. Из иштта хилара керттера бахьан да цар севооборот нийса лелаяр.

Из иштта хилар хьахьокх укх масало. Укх тІеххьарча пхи шера силоса лаьрхІа дІайийна хьажкІа хиннача лаьттара юкъера лаьрхІача 20,8 центнер кІа чуйилаьд колхозе, ялата лаьрхІа хьажкІа хиннача лаьттара 15,1 центнер, хІаьта гилуаргашта тІеххьа дийна кІа хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 13,3 центнер мара хиланзар.

Бакъда, кІа дика хьувкъадара дуккха бахьанаш да, дале а керттердар севооборот нийса лелаяр да.

Иштта цу тайпара дукха материалаш я тха журнала тІа, царна юкъе Нохч - ГІалгІай республикерча автораша язъяьраш а йолаш.

Совхозий, колхозий кулгалхоша, специалисташа пайда эца йиш йолаш я Грозненски шурий совхоза директора нов. Шагос, совхоза экономиста нов. Косилкина язъяь «Ерригa отраслаш рентабельни я» яха статья. Автораша хьахьокх миштта вІаштІехьдаьннад совхоза къахьегамхой хьайбай продуктивность лакхъе, продукцега дІабола мах лохбе, хІаьта боахама ерригa а отраслаш рентабельни хилийта. Иштта, нагахь санна 1961 — 1965 шерашка растениеводства рентабельноста боарам 88,9 процент хиннабале, 1965 шера из 93,4 процент хилар, хІаьта 1966 шера рентабельноста боарам 96,9 процентага кхаьчар.

Йоккха опыт йолаш ва Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхоза скотник Уматгиреев Шепп. Дуккха шераш да цу лоамашка къона хьайбаш доажаду. Дика бовз цуна ший болх, цудухьа хІара шера лакхара къахьегама толамаш доах цо. Иштта, дІадахача шера цо лелаяьча хІара къоначa бежана хІара денна юкъера лаьрхІача 730 грамм тІакхетар, хІаьта хІара тІакхийттача центнер дулхага дІадахар 12 сом мара дац.

«Лоаман даьгІенашка» яхаш йолча шийн статья тІа Уматгиреев Шеппа дувц ше уж толамаш миштта даьхад. Журнал дешараша, къаьстта хьайбаш леладераша боккха, пайда эцаргба цу статьях.

Комсаш лелаераша, сомий баьцадаараш леладераша, механизатораша, юртбоахама беррига къахьегамхоша пайда эцаргболаш дукха материалаш ешаргья дешархоша журнала августовски номера тІа.

С. ЧЕРВОНЫЙ,
«Къилбаседа Кавказеи ЦЧО-и юртбоахама производство» яхача журнала отдела редактор.

Навигаце хана массеxк миллион тонн мухьаш — иззал мухь тІехбоалаш хила беза В. И. Ленина цІерагІа бола Волго - Балтийски хи тІара никъ 1970 шерале. Къаьнарча Мариински системагІа кхухьаш хинначул шозза дукхагІа мухьаш хІанзале а кхухь Волго - Балта тІа гІолла. Хи тІара керда никъ хьабийллача денз Іалаьмате дукха мухьаш увза кемаши пассажираш кхувла лайнераши чакхдаьннад цу тІа гІолла. Мухьаш дІа-юха кхахьарга бола мах укх кхаь шера кхоалагІа дакъа лохбеннаб, хІаьта мухьаш дІакхоачалелга шозза-кхозза сихденнад. «Балтийски», «Волга-Балт», «Волго-Дон» яхараш санна долча, хи тІара дозал шийн мухь а тІехьа 5000 тонн хулаш долча доккхийча ІалаьматашаІ, кІоаргача хи тІарча кердача наькъах пайда а эцаш, шийлача Балтикера денз Іаьржача фордага кхаччалца берригa мехка гІолла чакх а доахаш кхухь шоай мухьаш. Юбилейни шера 10 процент лакхлургья система грузооборот.

Сурта тІа: Волго - Балта шлюзе латта мехкдаьтта продукташ кхухьа танкер.

П. Федотова сурт. ТАСС фотохроника.

МОТТИГЕРА ТОВАРАШ — ДУКХАГІА

Вай республика моттигерча промышленноста предприятешка шерагара шу массаза доал дукхагІа хьаду бахача наха дуккха эшаш дола товараш. Продукци дукхагІа арахецарга хьежжа предприятеш шоаш а дегІаух.

Дерригa а ялх шу мара даланза къона предприяти я «Металлист» яха завод. Бакъда, цун барт тайнача коллективо даьхача толамашка диллача из шийл ханна дуккха а йоккхагІа ярай мугІаре отта йиш йолаш я.

Чоалхане доаца товараш ма дий укхаза хьадераш аьнна хетадала тарлой а, вахача цІагІа эшаш да уж. Вахача эш духовкаш, скобяной изделеш, йолхьингаш, кулгашдулургаш, ведраш. тазаш.

...Менгеш ду цех. Лоацача хана цехо шозза дукхагІа арахеца доладаьд менгеш. Из хьахиннад цеха болхлоша дика къахьегар бахьан долаш. Царех я хІара денна йола норма 150 процент кхоачашъю горсовета депутат Нинциева Махьмада Марет. Дукха ха яц Мусостова Умишат цехе балха ена, цу хана цхьаккха говзал яцар цуд. ХІаьта хІанз эггара дикагІа болх берех цаІ я из. Умишат а кхы цунца болх беш бола дуккха бараш а Нинциевае Іомабаь ба. Цар дег чура барткал оал шоаш къахьегама новкъа баьхача Махьмада Марета. ХІаьта хьийгача къига хьежжа ма хулий доаха толамаш а. ХІара денна Грозненеи республикаи торговлей организацешка итташ дола менгеш дІакхухьийт цу цеха хьинар долча коллективо. Завод «Металлист» яха марка тІайола хоза а чІоагІа а хьадаь менгеш дезаш да наха.

ХІанз ахка юкъедахача хана юртарча къахьегамхошта дукха поливалкаш эшалга а ховш, уж хьаеш ба завода болхлой. Укх шера дІабахача ворхІ бетта дукха а дукхагІа арахийцай продукци. Из де йиш хиннай кердача а дукхагІа пайда баргболча а тайпара творчески къахьега нах завода коллективаца дукха хилар бахьан долаш, масала, Анатолий Андреевич Гусаровх, «слесарни гІулакха говзанч» оал коллективе. Цо еннa бІаь совгІа йола рационализаторски предложени балха юкъейоалаярах итташ эзараш сомаш пайда баьннаб. Иштта да къаьнагІа болча производственника къахьегамах даьнна беркат. Дукха ха йоацаш конструкця а оттаяь цо хьайир аьшкасаьрг нийсбеш йола машинка, из бахьан долаш аьшкасаьргах еш йола хІамаш иттазза чехкагІа хьае йиш хилар.

Производстве хьалхалаттарий предложенеша йиш хилийтар хьастамаш дуккха а дукхагІа хьаде. Денгара ди массаза доал дукхагІа хул производстве хьалхалаттарий мугІараш.

Ткъаь кхоъ шу даьнна зІамига саг ва слесарь Инаркаев Суламбик. Бакъда, цо дІахьекхад къонали, бал ха говзали, къахьегамцара безами чІоагІа вІаши товш болга.

ХІанз ялат чуэцача хана республика колхозийи совхозийи болхлошта новкъостал де йоккха говзал а опыт а йола болхлой бахийтаб «Металлист» заводо. Таразаш тоадеш хургба уж. Цеха начальника Лабода Андрей Ивановича йоах, вела а къежаш: «Новкъосташа тхоах оал таразий лораш». Тха болхлоша тоадаь бІаьш таразаш тешшаме болх беш да кхашка, фермашка, торговле предприятешка.

Махулла продукцега дІадодар кІезиг а деш дика хьаяь продукци дукхагІа арахеца аьнна декхар шийна хьалхашка оттадаьд завода коллективо. Из цар тахан толамца кхоачашду.

М. ЮСУПОВ.

Редактора заместитель
А. А. МЯКИЕВ.

ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

Укх юбилейни шера Грозненски горпищекомбината къаьстта дика къахьегаш я плодови цеха коллектив. ДІабахача бетта план цо кхоачашйир 193,6 процент. Хьалхе яьккхар мастера Тагирова кулгалдеча участка коллективои нов. Пайзулаева керте латтача бригадои. Юкъера лаьрхІача хІара сменах норма 200—210 процент кхоачашъю цар. ХІанзлехьа кхоачашдаьд цар Октябра цІей сийна тІайийца социалистически декхараш а.

Комбината цехашта юкъе яьожача социалистически яхье шоллагІа моттиг яьккхай кондитерски цеха коллективо. Июль бетта план 139,7 процент кхоачашъяьй цо. Бетта планал совгІа арахийца продукци 18 эзар совгІа сома маьха я. КарагІдаьнначох кхоачам а ца беш, укх бетта кхы а дикагІа къахьег цеха болхлоша. Доахача къахьегама толамашна цига белгалъяьнна я Мирошниченко, Лабанова, Абрамович, Куц, кхыбараш керте латта бригадаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛадувгІа

8 август, 1967 шу.

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГІалгІайчен лаьттелаледерхо (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Грозненский рабочийн» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.10 — «Сердало» газета обзор. 8.20 — Ашараш. 8.30 — Къона тІехьа (гІалгІай меттала). 8.45 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Чечингводстрой» механизированни колонна болхлошта дола концерт. 16.30 — «Политинформатораша дувц» (гІалгІай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Индустриальни Нохч-ГІалгІайче (эрсий меттала). 17.30 — «Юртара юрта» яха советски Іадала 50 шу дизарга йола передача (нохчий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

УКВ: 9.00 — «Советски Союза халкъий доттагІал» — концерт. 9.34 — ЧІоналарган оркестран лаьрхІа дола Брамса концерт. 10.14 — «Бензоколонке хинна хІама» яха радиопостановка. 10.43 — «Германски Демократически Республика композитораш» яха концерт-беседа. 11.28 — «Иллеш оал Доменико Модуньес» яха музыкальни дувцар. 18.00 — «Пиквикски клуб» яха радиоспектакль. 20.25 — «Сайле дика хийла шун» — концерт. 21.12 — «Плотоцик из Битрицы» яхача Барбу оперетта тІара дакъош.

9 август, 1967 шу.

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГІалгІайчен лаьттелаледерхо (нохчий меттала). 6.45—Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.10 — «Ленина никъ» газета обзор. 8.20 — Концерт. 8.45 — Москва. 15.00 — Передачай программа. 16.05 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — Ленин вaь 100 шу дизарга (гІалгІай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Ашараш. 17.20 — Индустриальни Нохч-ГІалгІайче (гІалгІай меттала). 18.23 — Тха микрофона хьалхашка горотдела заведующи Перепелкин. 18.35 — Миллионаш барий Ленински университет (гІалгІай меттала). 18.50 — «Къонал» (гІалгІай меттала). 19.20 — Айдамиров Абузара дешаш тІа даьха иллеш. 20.20 — Футбольни матчах йола репортаж.

УКВ: Нйс даьннача хана денз 18 сахьат даллалца профилактически балхаш дарa ди. 18.00 — «Иллеш оал Марио Ланцос» яха музыкальни передача. 18.26 — «Океан» яхача спектакла радиокомпозици. 20.20 — Нохч-ГІалгІай иллеши ашараши. 21.00 — «Чио-Чио-Сан» яхача Пуччини опера монтаж.

Хьажа

8 август, 1967 шу

ТЕЛЕВИДЕНИ: 17.30 — Берашта дола фильм. 18.05 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.20 — Юртара вахар. (нохчий меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Телевизионни кердадараш. 19.15 — Телевизионни кердадарий лаьрхІа йола выпуск. 19.25 — Бакъдолчох даьккха фильм. 19.45 — Социализм хьалъера хьинар айдаьр а вІашагІделлар а я Владимир Ильич Ленина сийлахь-йоккхача биографе оагІонаш. 20.10 — Шоана бераш! 20.20 — «ГІулакх ду 1965-гІа шун» «Машиниста совгІата» яха киноочерк. 20.40 — Шун письмош тІара. Музыкальни передача. 21.25 — «Са уйла» яха художественни фильм.

9 август, 1967 шу.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 17.30 — Берашта дола фильм. 18.20 — Телевизионни кердадараш. 18.35 — Дунен мехкашта юкъе латтача хьалах дола къамаьл. 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Центральни телевидени передачай ретрансляци.

ЕР ХІАРАНЕНА ХА ДЕЗА

БАКТЕРИОЛОГИЧЕСКИ ГЕРЗА ЗУЛАМ

Бактериологически тІом — из да дІа-юха доалаш дола къаьстта кхераме лазараш хьедергаш нах, юрта боахамера хьайбаш, дІайийна хІамаш хІалакъяр духьа искусственно йоаржаелга. Бактериологически герз юкъедаьккхача противника нахаи бІунаштеи юкъе эпидеми хьоаде а хІаьта иштта эпизотии (хьайбашта) эпифистотии (дІайийнача хІамашта) яха лазараш тоха а тарлу.

Историцара довзаш да дуккха нах боабеш хинна чума, холера, оспа яхача лазарий эпидемеш Азе, Африка, Европа территоре тІа чІоагІа даьржа хиннилга. Масала, XIV-ча бІаьшерене чумах веннав 15 миллион гаргга саг. Вай халкъа дицлургдоацаш лар юхе йите дахар сыпнойи брюшнойи тиф яхараш санна дола, граждански тІема шерашка дукха нах боабаь дола лазараш. Цхьадола инфекционни лазараш хІанз а даьржа да Азеи Африкаи мехкашка.

Эпидемеш, эпизотеш, эпифитотеш дукха кана денз цхьайолча пачхьалкхений тІема специалисташа теркалдеш хиннад. Иштта хьахиннай дІа-юха доала пазараш искусственно доержадара идея. Из идея лелаеш да хІанзара империалистически эскараш а. Белгтала аьлча, американски военщино ший эскар кийчдаьд корейски халкъа духьаларча тІем тІа цо кхийсача бактериологически герзаца.

Бактериологически герз — уж я микроорганизмаш е уж дийнъеш йола продукташ, сага хала лазараш хьоадеш е дохьаж тохаш йола токсинаш (дохьажаш) чу а ехка къаьстта хьаь боеприпасаш (бомбаш, снарядаш, минаш, и. кх. дІ.). Цкъаза «биологически герз» оал. Цхьабакъда, цун лоархІам шерагІа ба, хІана аьлча инфекционни лазараш хьедерашта нийсса зулам доалареx я иштта дохьаж кхийтта чоапилгаш а, фачкаргаш а, дахкий а — дІа-юха доалаш дола лазараш доаржадергаши юрта боахаме кхееча хІамашта зулам дергаши.

Бактереша — микроскопа чу гІолла хьежача мара бІаргагуш йоацача цхьацца клеткех латтача кагийча организмаша — дукхагІа даьржарех дола дуккха лазараш хьеду. Цул совгІа, сибирски язва, столбняк, газови гангрена хьедергаша аьттув боацача хьалашка хьахулийт спораш — чІоагІача пордона юкъедоахка тельцаш. Цу спорашта маьлха сердал, дезинфекци еш йола средстваш новкъа ца хиларал совгІа, массехк сахьата кІедж йоахача хи чу хийча а хІама дац царна.

Арахьа йолча хана массеxк беттагара дуккха итташ шерашка кхаччелца ца леш ха йоаккх цар.

Электронни микроскопа чу гІолла мара бІаргагургйолаш яц вирусаш. Цамогаш волча сага организма чура яьха вирусаш низ боацаш а бактерел дуккха сихагІа йовш а хул. Цар хьоаду грипп, бокъонца дола кІигаш, хьер, эгІор, дуккха кхы тайпа хала инфекционни лазараш.

Риккетсеш шоай боарамашка диллача бактерештеи вирусаштеи юккъе латт. Арахьа йолча хана вирусийчул кІезигагІа ба цар низ. Хьалкхера царна а, вирусашта санна, кхача бола къаьстта моттиг эш. ДІайха лазар, ку-лихорадка, цуцугамуше лихорадка, цхьаццадола кхы тайпа лазараш духхьал риккетсеш бахьан долаш хул.

Грибаш — бактерел йоккхагІа йола микроорганизмаш. Маьлха сердало, лекха температура, хих дезинфекце средстваш лоаяларга диллача спораш хьахулийташ йолча бактерешта тарагІа я уж. Грибаша хьедераш хала лазараш да — гистоплазмоз, кокцидиоидомикоз, нокардиоз, кхыдараш.

Ебача е йовча хана цхьайолча микробаша, масала, ботулизм, столбняк, дифтери яха лазараш хьедечар хьисапера яраша, дохьаж доалла веществаш Іеттаю — токсинаш. Царех цхьаяраш къаьстта а кхераме я. Цхьа зиртиг миссел из хилча а кхоачам ба саг е хьайба дера.

Іалама кьалашка лазар хьедеш йола микроорганизмаш унахочунгара унахцІенача сагага ялара наькъаш бе-бе да: фега, хига, продукташка гІолла а хІаьта иштта мозашка, сагалашка, комарашка, мезашка, фачкаргашка, кхыярашка гІолла а.

Доазол дехьарча автораша яздаьча балхашкара хьагучох, цхьайолча паччахьалкхенашка тІема гІулакхна царех пайда эцар духьа дІахо а Іомаеш я эггара кхерамегІа дола инфекционни лазараш хьедергий свойстваш. Цу гІулакха къаьстта дикагІа лоархІаш царех кІезига дайзаи нагахьа мара нийслуш доацеи лазараш хьедераш.

Империалистически паччахьалкхений тІема специалисташа кийчъяьй кхыметтел инфекционни лазараш хьедергаш хьахержача хана тІема аьттув боаккхаш йола средство а лоархІаш уж теркалъелга дІадехаш йола требованеш а. Белгтала аьлча, царна хетачох, хьахоржаш йола микробаш искусственни кхачан хьалашка атта хьалкхеюлургйолаши арахьарча хьалашка, шоаех доалла зулам эша а ца деш, йІаьххача хана яхаргйолаши хила еза. Долче, уж дукхха а Іоае йиш йолаш я. Уж хила еза иштта йокъаялара духьалъутталуш а кІеззигача боараме дохьаж тохалуш, довзеи дарба деи хала дола унзаре лазар сихха хьоадеш а. ТІаккха юххера а, — лазарах хулаш дар валар е хала чолакх хулга да.

Империалистически пачхьалкхений эскарашка Іомадаь даьннад микроорганизмай массеxк итташ тайпаш: бактереш, риккетсеш, кІезига хинна а е дукха хинна а цу дІадехараша маьххара йола вирусаш. Царех я чума, сибирски язва, туляреми, бруцеллез, сап, мелиоидоз, дІайха лазар, бокъонца дола кІигаш, пситтакоз, ІажагІа лихорадка, кхыдола лазараш а хІаьта иштта ботулинистически токсин а хьеергаш.

Американски тІема специалисташа кийчъяьй бактериологически герз юкъедаккхара методаш а. Эггара чІоагІагІа лоархІ цар къаьстта шоай тайпарча бактериологически бомбай, минай, снарядий, кхыча боеприпасий новкъосталца аэрозолеш (дема е дохка хьисапера) хьаяр. ХІанзарча техникаца искусственни морхаши дохки лоаццача хана оттаде хала дац кхыметтел массеxк эзар квадратни километр йолча территоре тІа а. Бактериологически герз хьожадаьча дІакхоачаде йиш я ерригача хІанзарча средствашца — самолеташца, реактивни снарядашца, ракеташца, минашца.

Биологически аэрозолеш, цементадом санна, сов чІоагІа оатаенна хьнарах атта цІагІа чуйоал дийлла латтача форточкех, айхха тІа ца къайлача наІарех, кхыметтел уж хийраьннеча гІолла а. Уж тІоюшаргья ийна, мебела, пхьегІашта, барзкъашта, кхыча хІамашта. Саг миччахьа хуле а — улица тІа е герметизаци яцза йолча помещене, — кхерам ба цунна, нагахьа санна цо фуннагІа даь а шийна кІалхарвала хІама ца дойя.

Противнико дема хьисапера аэрозолеш хийцача хана садоахача наькъашка гІолла сагах кхета йиш я кхыметтел фегарча наькъаца Іаламо доаржадеш хилча кхетаргдоаца тайпа лазараш а. Ховш да, сыпной тиф долаш волча сагагара из лазар мезо церг тохарца мара унахцІенача сагага дІа ца доалаш хилар, хІаьта ІажагІа лихорадка — къаьстта шийн тайпарча комарага гІолла. Цхьабакъда, нагахьа санна сыпной тиф е ІажагІа лихорадка хьедергаш фeца дІаэвь хуле, из фо чуувзаш бола нах лазар ца кхеташ биса йиш яц.

Бактериологически герз юкъедаккхара кхы тайпа хьисапаш а хила йиш йолаш да, масала, дохьаж доалла садоахка хІамаш чуйоахка къаьстта шоай тайпара контейнераш самолеташ тІара чуккхувсар, диверсеш. Йоккхийча промышленни административни центрашка диверсионни хьисапе водоемашкара хий, йоккхийча помещенешкара фо бІехдарах, кхыдарех доккха зулам дала тарлу.

Бактериологически герзо нах боабу промышленни предприятештей гІишлонаштеи цхьаккха хІама а ца деш. Нах цамогаш бе а боабе а тарлу бактериальни средстваш царна йоагІашехьа а шоаш Іаткъарца, е иштта лазар техача хьайбашка, пьттах тІайоалача хІамашка, хига, кхачанга гІолла. Цу тайппара, хІалакве лаьрхІар керттерча даькъе саг ва.

А. МЯСНЕНКО,
медицински Іилмай кандидат.
(ХьатІаьккхай «Военные знания» яхача № 2 йолча журнала тІара, 1967 шу).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий — 3-42-28;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05258, Заказ № 3743.